

Ім'я користувача:
Юрій Данч

Дата перевірки:
26.05.2023 11:05:24 CEST

Дата звіту:
26.05.2023 13:04:04 CEST

ID перевірки:
1015270008

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011750

Назва документа: Weinrauch A. MA Történelem és régészet

Кількість сторінок: 55 Кількість слів: 16599 Кількість символів: 121955 Розмір файлу: 3.13 MB ID файлу: 1014943872

0% Схожість

Збіги відсутні

0.59% Цитат

Цитати

7

Сторінка 58

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

6.27% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

6.18% Вилучення з Інтернету

484

Сторінка 59

1.04% Вилученого тексту з Бібліотеки

126

Сторінка 61

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

1

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра історії та суспільних дисциплін

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
ЕВОЛЮЦІЯ ЛИЦАРСЬКОГО ОЗБРОЄННЯ ТА СТИЛЮ БОЮ У X-XV
СТОЛІТТІ

ВАЙНРАУХ АНДРІЙ ЕДУАРДОВИЧ

Студент(ка) II-го курсу

Освітня програма _____

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 8 /22 листопада 2022 року

Науковий керівник:

Кейс Борнобаш Гейзович

доктор філософії, доцент

Завідувач кафедрою _____:

Чотарі Ю. Ю.

кандидат історичних наук, доцент

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 201_

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра історії та суспільних дисциплін

Магістерська робота

**ЕВОЛЮЦІЯ ЛИЦАРСЬКОГО ОЗБРОЄННЯ ТА СТИЛЮ БОЮ У X-XV
СТОЛІТТІ**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконав: студент II-го курсу

Вайнраух Андрій Едуардович

Освітня програма _____

Науковий керівник: **Кейс Борнобаш Гейзович**

доктор філософії, доцент

Рецензент: **Браун Ласло Ласлович**

доктор філософії, доцент

Берегове
2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Történelem és társadalomtudományi Tanszék

**LOVAGI FEGYVERZET ÉS HARCMODOR EVOLÚCIÓJA A X-XV.
SZÁZADBAN**

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Weinrauch András

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: _____

Témavezető: Kész Barnabás

docens, PhD

Recenzens: Braun László

docens, PhD

Vázlat

Bevezetés.	5
I. Lovag – mi is az? Az Európán kívüli lovagok.	9
1.1. Rövid betekintés a korszakba – középkorba.	9
1.2. Az Európában elterjedt lovag ismertetése.	11
1.3. Európai és azon kívüli lovagok.	17
II. A fejlődés részletei.	29
2.1. Fegyverzet.	29
2.2. Páncélzat.	39
III. A lovagok hanyatlása és annak okai.	46
Összegzés.	50
Felhasznált irodalom.	54

Зміст

Вступ.....	5
IV. Лицар – що це? Лицарі за межами Європи.....	9
4.1. Короткий огляд періоду – Середньовіччя.....	9
4.2. Опис звичайного лицаря розповсюдженого в Європі.....	11
4.3. Лицарі Європи та за її межами.....	17
V. Деталі розвитку.....	29
2.3. Озброєння.....	29
2.4. Броня.....	39
VI. Занепад лицарства та його причини.....	46
Висновки.....	50
Використана література.....	54

Bevezetés

A középkorban mindenkinek megvolt pontosan meghatározott helye a társadalomban: a ranglétra csúcsán álltak a királyok és nemesek, legalján pedig a földművelők és parasztok. Ezt a társadalmi berendezkedést feudalizmusnak nevezzük, mivel a középkorban a föld (latinul: *feudum*) volt a hatalom és a gazdagság egyik alapja. De milyen szerepet játszott az akkori társadalomban a lovag? A gyerekek példaképe, a gyengébbek védője, a hadtest fontos egysége és persze a státusz mutató – mindez valami képen egy „tökéletes” lovag jellemzői. Ez sajnos nem mindenütt így volt, de ez már nem tartozik a kutatásunk céljához.

„Mi újjatt lehetne tanulni e téma kutatása közben, vagy esetleg milyen tévedésekkel szembesült a modern társadalom e témával kapcsolatban?” – ez a költői kérdés volt a téma kiválasztásának legfőbb oka. Az aktualitása ebben az esetben viszont mindenki számára kérdéses, mivel maga a téma kutatási tárgyának az aktualitása már szinte megszűnt létezni (kivéve média vagy tematikus események esetében lovagság még valami szinten divatos). Aktuális ez a média számára is, mivel gyakori a téves tények használata a feldolgozásukba.

A kutatás objektuma a lovagi fegyverzet és harcmódor evolúciója X-XV. században, annak fejlődése és bizonyos szintű hanyatlása ebben a korszakban.

A kutatás tárgya maga a lovag, mint társadalmi és kulturális örökség, még hozzá: felszerelés (fegyverzet, páncélzat és egyéb segédeszköz), szerepe a csataterén, mindennapi élete stb. Mindez elősegíti a kutató áttekintését erre a bizonyos korszakra, mivel a „lovag” szó szerint az akkori társadalom legfőbb alkotó eszköze volt.

Az alábbi szöveg alapján már érthető lehetne, hogy a munka egyértelmű célja e társadalmi csoport kutatása és rövid, de értelmes munka megfogalmazása, azzal a céllal, hogy megadjuk egy általános áttekintését a középkor e „hősies szakmájának”.

A kutatás folyamatában a következő feladatokat oldottuk meg:

- Először is a korszakhoz illő irodalom megszerzése és átdolgozása, mivel azon fog alapulni az összegzett munkánk;
- A korszakot és a témakört illető múzeumok meglátogatása és vizuális információ gyűlése;
- A kutatási eredmények alapján megfogalmazni egy erőteljes és értelmes munkát, szintetizálva elsődleges és másodlagos források által megkapott információt és tapasztalatot.

Témánknak széles körű kutatási alapja van. Rengeteg mennyiségű irodalom, szakdolgozat, tézis, szócikk stb. Olyan kutató munkájával is találkozhatunk mint: Philip Dixon, Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H., Brigitte Coppin, Szacsy Mihály, Pálinkás Gábor, Rachel Firth stb. Melyek részletes információt ajánlanak nem csak a lovagságról, mint jelenségről, hanem magáról a korszakról és annak érdekes aspektusairól.

Egyértelmű, hogy a téma bő megértéséhez fontos nem csak az irodalmat kutatni, sőt a kutatásának jellegzetes eredmények megfogalmazása érdekében elsősorban érdemes hadtörténeti múzeumok meglátogatása és megfelelő kiállítások szemleltetése.

Ahogy már fent említve volt, a kutatásának legfontosabb aspektusa lenne a megfelelő múzeumi kiállítások meglátogatása, más információk megszerzése érdekében viszont fordulhatunk az irodalomhoz és más szakmai kutatásokhoz, ezáltal munkánk tud ajánlani az illusztrációkat és a témával kapcsolatos hasznos információkat.

Legfőbbképpen a dolgozat tudományos innovációjának állítható a nagy információ általánosítása és átadása az olvasónak, különböző illusztrációkkal színesítve a dolgozat oldalait, mivel gyakorlatban is az információ könnyebb felfogása érdekében, érdemes keresni összefüggéseket, erre viszont az illusztrációk szolgálnak. Ez sorolható a dolgozat gyakorlati hasznosultságához is.

Hipotézisem az volt: lehetséges e az, hogy a lovagok hanyatlása a középkori Európában összefüggésben lehetett az uralkodói centralizáció erősödésével, amely átalakította a politikai és társadalmi struktúrákat, vagy azok hanyatlása katalizátorként működött ebben a folyamatban? Milyen tényezők befolyásolták a lovagok hanyatlását? Milyen következményekkel járt a lovagok társadalmi és politikai befolyásolásának csökkenése? Mindezekre a kérdésekre megpróbáljuk találni választ a kutatás során.

A dolgozat szerkezetileg a következő elemekből áll: bevezetés, 3 fejezet, összegzés, 49 oldal szöveg, 32 darab kép. A felhasznált irodalom lista 26 címzetséget tartalmaz.

Вступ

У середні віки кожна людина мала чітко визначене місце в суспільстві: королі і вельможі стояли на вершині драбини, а фермери і селяни — внизу. Цей суспільний устрій називається феодалізмом, оскільки в середні віки земля (лат. *feudum*) була однією з основ влади і багатства. Але яку роль відігравав лицар у тогочасному суспільстві? Зразок наслідування для дітей, захисник слабких, важлива одиниця корпусу і, звичайно ж, показник статусу – все це характеристики «ідеального» лицаря. На жаль, так було не скрізь, але це вже не входить до мети нашого дослідження.

«Що нового можна дізнатися, досліджуючи цю тему, чи, можливо, з якими помилками зіткнулося сучасне суспільство щодо цієї теми?» – це поетичне запитання стало головною причиною вибору теми. Його актуальність у цьому випадку, однак, для всіх викликає сумніви, оскільки актуальність самого об'єкта дослідження теми майже перестала існувати (за винятком медійних чи тематичних подій де лицарство все ще модне на певному рівні). Це актуально і для ЗМІ, оскільки в їх обробці часто використовують неправдиві факти.

Об'єктом дослідження є еволюція лицарської зброї та стилю бою в X-XV. столітті, його розвиток і певний рівень занепаду в цю епоху.

Предметом дослідження є сам лицар як соціальна та культурна спадщина, а також: спорядження (зброя, обладунки та інші засоби), його роль на полі бою, повсякденне життя тощо. Усе це полегшує огляд дослідника саме цієї епохи, оскільки «лицар» був буквально головним знаряддям творчості тогочасного суспільства.

Виходячи з наведеного нижче тексту, вже можна зрозуміти, що чіткою метою роботи є дослідження цієї соціальної групи та формулювання короткої, але змістовної роботи з метою дати загальний огляд цієї «героїчної професії» середньовіччя.

У процесі дослідження ми вирішували наступні задачі:

- Перш за все, набуття та ознайомлення з літературою періоду, оскільки наша узагальнена робота буде базуватися на ній;
- Відвідування музеїв та збір візуальної інформації про період і тему;
- Сформулювати завершену та змістовну роботу на основі результатів дослідження, узагальнюючи інформацію та досвід, отримані із первинних та вторинних джерел.

Наша тема має широку дослідницьку базу. Велика кількість літератури, тез, технічних статей і т.д. Ми також можемо знайти роботи таких дослідників, як: Філіп Діксон, Клейтон Е., ДеВолдер Е., Файлз Дж. Дж., Гейден Дж. Е. Х., Брігіт Коппін, Міхалі Шацкі, Габор Палінкас, Рейчел Ферт тощо. Які пропонують детальну інформацію не лише про лицарство як явище, а й про саму епоху та її цікаві аспекти.

Зрозуміло, що для широкого розуміння теми важливо не лише дослідити літературу, а й сформулювати типові результати свого дослідження, насамперед варто відвідувати військово-історичні музеї та переглядати відповідні виставки.

Як уже зазначалося вище, найважливішим аспектом дослідження було б відвідування відповідних музейних експозицій, але щоб отримати іншу інформацію, ми можемо звернутися до літератури та інших професійних досліджень, тому наша робота може запропонувати ілюстрації та корисну інформацію про тему.

В основному науковою інновацією дипломної роботи можна назвати узагальнення та передачу великої інформації читачеві шляхом розфарбовування сторінок дипломної роботи різними ілюстраціями, оскільки на практиці, щоб легше зрозуміти інформацію, необхідно шукати співвідношення, і саме для цього потрібні ілюстрації. Це також можна класифікувати як практичну корисність дипломної роботи.

Моєю гіпотезою було: чи можливо, що занепад лицарів у середньовічній Європі міг бути пов'язаний із посиленням централізації правителів, яка трансформувала політичні та соціальні структури, чи може саме їх занепад був головним каталізатором цього процесу? Які фактори вплинули на занепад лицарства? Які наслідки мало зниження суспільно-політичного впливу лицарів? На всі ці питання ми спробуємо знайти відповіді під час дослідження.

Структурно дипломна робота складається з таких елементів: вступ, 3 розділи, анотація, 49 сторінок тексту, 32 зображення. Список використаної літератури містить 26 посилань.

I. fejezet

A lovag fogalma. Az Európán kívüli lovagok.

1.1. Rövid betekintés a korszakba – a középkorba.

A téma jobb megértése érdekében érdemes egy kis időt szánni annak az időszaknak a leírására, amelynek közvetlen része volt a lovagság.

A középkor az európai történelem egyik legérdekesebb és legfontosabb időszaka, amely a Római Birodalom bukásával kezdődött, és a reneszánsz korszak kezdetéig tartott. Ez az időszak nagyon változatos volt, tele volt politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális változásokkal. Néhány érdekes tény a középkorról:

- A középkori Európában több különböző királyság, hercegség és városállam létezett, amelyek gyakran harcoltak egymással a hatalom és a területek megszerzéséért. A középkori Európa életét és kultúráját sújtó legnagyobb események közé tartozott a százéves háború, amely a francia és az angol uralkodóházak között zajlott. Ez a háború hatalmas pusztítást okozott és hosszú távú hatással volt az európai politikára és társadalomra.
- A középkorban az egyház nagyon fontos szerepet játszott az emberek életében. Az emberek nagy része vallásos volt, és az egyház állt a középkori társadalom középpontjában. Az egyház számos fontos szerepet játszott az emberek mindennapi életében. A középkori emberek erősen hitték, hogy az egyház közvetítésével érhetik el az üdvösséget és a mennyországot. A keresztes hadjáratok jelentős eseményei voltak a középkornak. Az Európából induló keresztesek célja a Szentföld felszabadítása volt a muszlim uralom alól. Ez a mozgalom óriási hatással volt az európai és a közel-keleti történelemre.
- A lovagi kultúra nagyon fontos része volt a középkori társadalomnak. A lovagok az uralkodók katonai és politikai erejét képezték, és sok esetben fontos szerepet játszottak a politikai események alakításában.
- Az építészet és a művészet terén a középkor hatalmas előre lépéseket tett. A katedrálisok és a várak építése nagy jelentőséggel bírt, és a művészet terén is sok kiváló alkotás született. Az építészet terén a gótikus stílus volt uralkodó. A gótikus katedrálisok magas tornyaikkal és gazdag díszítéssel büvölték el az embereket. Ezek az épületek nemcsak vallási célokat szolgáltak, hanem az egész közösség központjai voltak.
- A középkori Európában a fekete halál néven ismert járvány pusztított, amely több millió ember életét követelte. Ez az esemény súlyos hatással volt az akkori társadalomra és gazdaságra. De viszont az inkvizíció is fájdalmas szerepet játszott a középkori társadalom negatív képzésében. Az egyház által meghatározott vallási doktrínák és az eretnekmozgalmak elleni küzdelem érdekében

jöttek létre az inkvizíció szervezetei, amelyek célja az eretnekek felkutatása, elítélése és büntetése volt.

- A középkorban a társadalom hierarchikus szerkezetet követett. Az uralkodók, a nemesek és a papság alkották a felső réteget, akik gyakran a földesúri rendszeren keresztül uralmukat gyakorolták. Az alacsonyabb réteget a parasztok és a városi polgárok alkották.
- A középkori nők helyzete sokszor korlátozott volt. Általában a férfiaknak alárendelt szerepben voltak, és a társadalom és az egyház elvárásai szerint éltek. Azonban vannak olyan példák is, amelyekben nők nagy befolyást gyakoroltak politikailag vagy kulturálisan. Néhány neves példa ilyen nőkre Eleanor Aquitaine hercegnő¹, aki Anglia és Franciaország királynéja is volt, vagy Jeanne d'Arc², aki vezette a francia hadsereget a százéves háborúban. De, sajnos leginkább ők a háttérben próbáltak hatni ilyen kérdésekbe férjükön vagy apjukon keresztül, akik nagy befolyással rendelkeztek a nemesek közt.
- A középkorban a fejlődő keleti és nyugati kapcsolatok hatására megnőtt az ázsiai és arab kultúrából származó elemek befolyása Európában. Az ilyen kulturális csere hozzájárult az ismeretek és technológiák terjedéséhez. A kereskedés és a kézművesség fejlődése jelentős gazdasági változásokat hozott a középkori Európában. Kereskedelmi útvonalak alakultak ki, és virágzott a városi élet. A céhek szerveződésai védték a kézművesek érdekeit és szabályozták a termelést. A lovagi tornák és ünnepek szintén fontos szerepet játszottak a középkorban.
- A lovagi tornák a lovagok közötti ügyességi és harci versenyek voltak, amelyek hozzájárultak a lovagi kultúra fejlődéséhez és a lovagok kiképzéséhez.
- A középkorban a tudás és az oktatás főleg az egyházban talált otthonra. A monostorokban és a katedrálisok iskoláiban tanítottak, és a tudósok és filozófusok számos fontos művet hoztak létre.
- A középkorban az irodalom is virágzott. A híres középkori eposzok, mint például az Arthur-i legendák vagy a Nibelung ének, az emberek szórakoztatására és oktatására szolgáltak.
- A középkor végén bekövetkezett a reneszánsz, amely nagy változásokat hozott az európai kultúrában és gondolkodásban. Az emberek az antikvitásra és a tudományra való újra felfedezésre törekedtek, és az emberi individualitás és kreativitás nagyobb hangsúlyt kapott.

---

¹ Aquitániai Eleanor, más néven Guyenne-i Eleanor (született 1122 körül – meghalt 1204. április 1-jén, Fontevrault, Anjou, Franciaország), VII. Lajos francia (1137–52) és II. Henrik angol (1152–1204) hitvese) és I. Richárd (az Oroszlánszívű) és John of England anyja. Talán ő volt a leghatalmasabb nő a 12. századi Európában. (<https://www.britannica.com/biography/Eleanor-of-Aquitaine>).

² Jeanne d'Arc (szül. 1412 körül, Domrémy, Bar, Franciaország – meghalt 1431. május 30., Rouen), Franciaország nemzeti hősnője, parasztlány, aki abban hitben, hogy isteni irányítása alatt cselekszik, a francia hadsereg élére állt. jelentős győzelmet aratott Orléansnál, amely visszaverte a százéves háború alatt Franciaország meghódítására irányuló angol kísérletet. (<https://www.britannica.com/biography/Saint-Joan-of-Arc>).

Ez csak néhány érdekesség a középkorról. Ez az időszak gazdag és sokszínű, tele izgalmas eseményekkel és kulturális jelenségekkel. Minden egyes középkori ország, régió és időszak más és más volt, így rengeteg felfedezni való van a középkor történetében!

Összességében a középkor egy nagyon izgalmas és fontos időszak volt az európai történelemben, amely számos olyan eseményt és kulturális jelenséget hozott létre, amelyek még ma is hatással vannak a modern világra. És ez még csak egy szűk és rövid áttekintés, amely csak egy cseppnyi információt tartalmaz magába.

1.2. Az Európában elterjedt lovag ismertetése.

Visszatérve a fejezet fő kérdéséhez: Mi is az „lovag”?

Európában több mint egy évezreddel ezelőtt, a középkornak nevezet történelmi időszakban éltek a jelentős erőt képviselő lovas hadseregek harcosai, a lovagok. A lovagok királyukért és hazájukért, vallásukért, szülőföldjük vagy váruk védelmében szálltak harcba. A lovas harcmodor hatalmas előnyt biztosított számukra az egyszerű katonákhoz képest: magasabbról, gyorsabban, erősebben tudtak támadni. Több mint ötszáz éven át a lovagok voltak az európai harcmezők elit alakulatai.³ Íme néhány fontos dolog, amit tudni érdemes a lovagokról:

1. Kiképzés és lovagi kódex: A lovagok gyakran fiatal korban kezdték el a lovagi képzést. Ez magában foglalta a lovas készségeket, az íjászat, a fegyverek használatának és a harc technikáinak megtanulását. A lovagi kódex, amely magában foglalta az erényeket és az etikát, amelyeket a lovagoknak követniük kellett, például bátorság, becsület és lojalitás.
2. Lovagi tornák: A lovagi tornák olyan ünnepek és versenyek voltak, amelyeken a lovagok ügyességüket és harci képességeiket demonstrálták. Ezek a tornák nagyon népszerűek voltak, és szórakoztatták az embereket. A lovagok párbajokat vívtak, lovagi csatákat szimuláltak és különböző feladatokat teljesítettek, mint például a gyakorlati próbák vagy a tiltott szerelmi ügyek védelme.
3. Védelmezők és hűbéresek: A lovagok gyakran az uralkodók, nemesek vagy földesurak harci kíséretének tagjai voltak. Megkapták a földesúr végzéseit és hadseregében szolgáltak. Hűségesek voltak a földesúrnak és esküjükhöz, és cserébe a földesúr gondoskodott róluk és támogatta őket. A lovagi rendszerben a hűbéri kapcsolatok kulcsfontosságúak voltak a társadalmi és politikai hierarchiában (szociális partnerség mindmáig kulcsfontosságú a társadalom mindegyik osztályára).
4. Felszerelés és fegyverek: A lovagok különleges felszerelést viseltek a csatában. A lovag kétségtelenül meghatározó részét képezték a lovagok felszerelésének, de ugyanilyen fontos volt öltözködésük és fegyverzetük is. A középkori lovagok a régebbi korok harcosainál sokkalta erősebb

---

³ Rachel Firth: Lovagok és fegyverzetük, Mérték kiadó, 2007, 8 old.

páncélzatot viseltek. A középkor vége felé a lovagok már olyan szilárd páncélzatot viseltek, hogy a csatamezőn szinte sebezhetetlenek voltak. Fegyvereik közé tartozott a lándzsa, a kard, a csatabárd és sok más fegyver. A lovagok többnyire karddal és hosszú lándzsával harcoltak, s ezt a harcmodort megsemmisítő erejévé fejlesztették. A kengyel és az új típusú, magas kápájú nyereg alkalmazása lehetővé tette, hogy a lovag biztonságban üljön a lován akkor is, ha épp erőteljes csapást mért ellenfelére.⁴ Történetírók műveiből tudjuk, hogy az ősmagyarok lóhátról, harc közben látszólagos megfutamodást színelve visszafordulva, hátrafelé is lőttek, bekerítő és egyéb hadműveleteket végrehajtva győzték le ellenségüket.⁵ A testüket viszont különböző formával rendelkező páncél és pajzs védte. A mobilitás fontos volt minden lovag számára, ami a védőfelszereléstől és a lovag ügyességétől függött. Későbbiekben a pajzsok fokozatosan az egyes lovagrendek szimbólummá váltak: a pajzs formája, színe, címere (ha olyan volt) változott lovagrendtől függően.

A lovagoknak sajátos kultúrája volt, amely átszötte az életüket és viselkedésüket. A lovagi udvarok fontos központok voltak, ahol a lovagok találkoztak, társalogtak és kölcsönösen megmérettették egymást. A lovagokhoz kapcsolódó eszmények közé tartozott a vitézség, az udvariasság, a galantéria és a lovagiasság.

A szerelmi költészet és a lovagi udvari szerelmi viszonyok is fontos szerepet játszottak a lovagi kultúrában. A lovagok gyakran kifejezték szerelmüket és hódolatukat egy hölgy iránt, akit védencüknek tekintettek. Az udvari szerelem és a lovagiasság ideáljai olyan művekben jelennek meg, mint például a francia trubadúrok versei vagy az Arthur-legendák, ahol a lovagok hősiességet és szerelmet egyaránt képviselnek.

Azonban fontos megjegyezni, hogy a lovagok romantikus ábrázolása nem mindig felelt meg a valóságnak. A lovagi élet számos nehézséget és kihívást hordozott magában, és nem minden lovag felelt meg az udvari ideáloknak. Vannak példák a lovagok kegyetlenségére, önzőségére és hataloméhségére is. Ezek a férfiak gyakran pénzért harcoltak, mi több: fosztogattak és gyilkoltak. Ám tudtak verset írni, és elszorult a szívük, amikor egy otthonuktól távoli keresztes hadjáratra indultak...⁶

A lovagok és a lovagi kultúra jelentős hatással voltak a középkori társadalomra. A lovagság elterjedése és népszerűsége a középkorban hozzájárult a feudális rendszer stabilizálásához, és éppen a lovagok fontos szerepet játszottak a középkori hadviselésben és politikában (a lovagi kultúra és ideálok továbbra is hatással vannak az irodalomra, a művészetre és a popkultúrára, és a lovagok romantikus képe a mai napig él a köztudatban).

---

⁴ Rachel Firth: Lovagok és fegyverzetük, Mérték kiadó, 2007, 8 old.

⁵ Szacsy Mihály, Pálincás Gábor: Történelmi, európai, katonai és népi sportok, Sárkányos Lovagrend kiadó, 20 old.

⁶ Brigitte Coppin: A lovagok élete, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2008, 6 old.

Ahogy a középkor haladt előre, a lovagi rendszer és a lovagok szerepe fokozatosan átalakult. A lovagság eredetileg a földesúri hadsereg részeként szolgált, de az idő múlásával a hadviselés modernizálódott, és a lovagok szerepe lassan háttérbe szorult. Az erős központi kormányzás és a professzionális hadseregek kialakulása csökkentette a lovagok fontosságát a csatatéren.

Viszont a lovagi életstílus továbbra is népszerű maradt, és a lovagok számos szociális és kulturális eseményen vettek részt. Lovagrendeket hoztak létre, mint például a Templomos Lovagrend⁷ amelyeknek a vallási küldetések mellett katonai és jótékonyági szerepet is betöltöttek.

A lovagi erények és erkölcsi normák továbbra is megmaradtak és befolyásolták a középkori társadalmat. A lovagi ideál szerint a lovagoknak becsülettel, bátorsággal és udvariassággal kellett viselkedniük. Az udvarias viselkedési normák, mint például a hölgyek tisztelete és a galantéria, a lovagi kultúra szerves részei lettek.

Fontos megjegyezni, hogy a lovagok társadalmi rétege a középkor vége felé kezdett felbomlani. A technológiai fejlődés, például a lőpor feltalálása és a központi kormányzás megerősödése csökkentette a lovagok fontosságát a csatatéren. Az arisztokrácia és a polgárság közötti határok elmosódtak, és új társadalmi osztályok, mint például a polgárok és a parasztok osztályai kezdtek formálódni.

Azonban a lovagok és a lovagi kultúra romantikus képe elevenen él a mai napig. Az irodalomban, a filmekben és az egyéb művészeti alkotásokban gyakran felbukkan a lovagok hősiessége és udvariassága. A lovagi kultúra vonzó maradt az emberek számára, és az idealizált lovagok mintaként szolgálnak az erények, a hűség és a lovagiasság szimbólumaként.

A lovagi tornák központi szerepet játszottak a lovagi kultúrában és életmódban. Ezek katonai gyakorlatok, ünnepek és vigadalmak voltak, amelyek lehetővé tették a lovagoknak, hogy bemutassák lovagi képességeiket, ügyességüket és bátorságukat.

A lovagi tornák gyakran nagy szabadtéri arénákban vagy lovagi tornatermekben zajlottak, amelyeket speciálisan erre a célra építettek. Az aréna közepén gyakran állt egy emelvény vagy trón, ahol a bírók, a nemesek és a közönség ült. A körülötte lévő területen pedig a lovagok készültek a versenyekre.

A lovagi tornák rendszerint több különböző versenyszámból álltak, amelyek közül a legnépszerűbbek a következők voltak:

---

⁷ Templomos Lovagok (megalakult 1119-ben, és 1129-ben pápai elismerést kapott) – egy katolikus középkori katonai rend volt, amelynek tagjai a harci vitézséget a szerzetesi élettel ötvözték, hogy megvédjék a keresztény szent helyeket és a zarándokokat a Közel-Keleten és másutt. A jeruzsálemi, majd akkói főhadiszállással rendelkező templomosok a kereszties hadak fontos és elit elemei voltak. (https://www.worldhistory.org/Knights_Templar/).

1. Páncélos csata (melee): Ez egy csoportos küzdelem volt, ahol a lovagok fegyverzeteikben egymás ellen harcoltak. A cél az volt, hogy a lovagok megmutassák a harci képességeiket és megvédjék magukat a támadásoktól.
2. Kopjatorés: Ez a versenyszám a lovagok lándzsával való ütközetét jelentette. A lovagok száguldva lovon vágattak egymás felé, és megpróbálták eltalálni a lándzsájukkal az ellenfelet, miközben megakadályozták, hogy ők magukat eltalálják.
3. Párbajok: Ez a versenyszám a párviadalokat, az egy az egy elleni küzdelmeket jelentette, ahol a lovagok különböző fegyvereket használtak, például kardokat vagy csatabárdokat.
4. Szórványverseny: Ez egy íjászverseny volt, ahol a lovagok célba kellett lőjenek íjjal vagy számszeríjjal. Az íjászat fontos készség volt a lovagok számára, és a tornákon is bemutathatták ügyességüket.

Az ütközeteket és versenyeket a lovagok gyakran gyönyörű lovakkal, díszes fegyverzetben és lovagi ruhában vívták. A tornákon való részvétel számos szigorú szabályhoz és etikai normához kötődött. A lovagoknak tiszteletben kellett tartaniuk az ellenfelek és a bírák méltóságát, és „fair play”⁸ keretein belül kellett küzdeniük.

A lovagi tornák látványos események voltak, amelyek a középkori társadalom számára szórakozást és izalmat nyújtottak. A lovagok és a közönség egyaránt élvezte a látványt, miközben a lovagok bátorságát és ügyességét csodálta.

A tornákon a lovagok nem csak harci képességeiket mutatták be, hanem az udvariasság, a galantéria és a lovagi erények példáit is nyújtották. A lovagok gyakran viseltek díszes lovagi öltözékeket, amelyek színes és jellegzetes címerrel rendelkeztek. A pajzsukra és a sodronyingükre, valamint a díszes lótakarókra festett címerek lehetővé tették a lovagok azonosítását, emellett kép formájában kifejezték családjuk jelmondatát. A lovagi játékok kihirdetésével és kommentálásával megbízott címerheroldok rövid idő alatt a címerek szakértőivé váltak. A címerek apáról fiúra szálltak. Minden egyes színnek vagy máznak (zománcnak) megvolt a maga jelentése:

- fekete = óvatosság
- vörös = bátorság
- kék = hűség
- zöld = udvariasság
- fehér vagy ezüst = tisztaság
- sárga vagy arany = szerelem és hév.⁹

---

⁸ Fair play – sportszerűség.

⁹ Brigitte Coppin: A lovagok élete, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2008, 33 old.

Ez lehetővé tette a lovagok azonosítását és megkülönböztetését a többi versenyzőtől. A tornák társadalmi rang és a hírnév megszerzésére is lehetőséget adtak. A sikeres lovagok dicsőséget, tiszteletet és megbecsülést szereztek a társadalomban, és ezáltal növelték politikai és társadalmi befolyásukat.

Az ütközetek és a versenyek izgalmasak voltak, de nem mindenkor veszélytelenek. Balesetek és sérülések előfordulhattak, amelyek akár halálos is lehetnek. Ezért a lovagok és a bírák figyeltek arra, hogy biztosítsák a versenyek biztonságát és megfelelő lebonyolítását.

Fontos megjegyezni, hogy a lovagi tornák fokozatosan változtak és fejlődtek a középkor folyamán. A reneszánsz korban a lovagi tornák kezdték elveszíteni harci jellegüket, és inkább díszes színpadi előadásokká váltak, amelyeken az ügyességet és a bátorságot inkább színjáték formájában mutatták be.

A lovagi tornák a középkori Európa izgalmas és lenyűgöző részét képezték. Az események látványossága, a lovagok bátorsága és ügyessége, valamint a lovagi kultúra és erények megjelenése mind a mai napig vonzóak és inspirálóak maradnak az emberek számára. Ezért a lovagi tornák emléke és hagyománya továbbra is életben marad a középkori rekonstrukciókon, fesztiválokon és kulturális eseményeken.

A lovagok mindennapi élete a középkori Európában gyakran eltért az általános emberektől. Fiatal koruktól kezdve lovagi pályára készítették fel őket, és a lovagok iskoláiban vagy udvari házakban éltek, ahol tanulták a harci technikákat, a lovaglást, a kardforgatást és más fontos képességeket. Azt befejezve megkapta a rangját és helyét a hadseregbe (gyakran rangja a társadalmi helyétől is függött).¹⁰ De ezen nem fejeződött be a képzésük – ettől fogva mindennapjuk nagy részét gyakorlásra szánták, mivel „ismétlés a tudás atya”, és persze a megszerzett tudást kellett fejleszteni és tökéletesíteni.

A lovagok fegyverzete és páncélzata jelentős részét képezte a mindennapi életüknek, amely nélkül még a házaik sem hagyták el. Kardjuk is nem csak fegyver volt, mivel leggyakrabban apáról-fiúra öröklődött egyértelműen, mint rangjelző is szolgált. A páncélzat viselése meglehetősen kényelmetlen és nehéz volt, de a lovagoknak mindig készen kellett állniuk a harcra, ezért szinte mindig fegyverzettel és páncélzattal jártak. Sok időt töltöttek a felszerelésük felügyelésére. Ide tartozott a lógondozás is, amely létfontosságú lehetett számukra a csataterén.

Abban a korszakban háború szinte mindennapi „élmény” volt, ezért lovagokból sosem volt felesleg, számukra is a harc szinte mindennapi rutin volt. Számos lovag a földesurától vagy királyától függött, és köteles volt szolgálni és harcolni az ő érdekeiért. A lovagok a háborúkban és konfliktusokban részt vettek, és gyakran a csatamezőn találták magukat. A mai katonákkal ellentétben

---

¹⁰ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

a lovagok nem vettek részt közös hadgyakorlaton. Csupán a királyi testőrségben és a lovagi tornákon nyílt lehetőségük a gyakorlásra. Emiatt a harcmodor meglehetősen leegyszerűsödött: a lovagok csapata lerohanta az ellenséges sereget. A páncélosok támadása rendkívül hatásosnak bizonyult, de ha egyszer nekiiramodtak, nehezen álltak meg. Valószínűleg nemcsak az ellenségen gázoltak át, hanem a csatamezőn is. Ha meglepetés szerűen oldalról érte őket támadás, sebezhetőek lettek, hiszen a tömegűtközetben szinte lehetetlenné vált, hogy megfordítsák lovaikat. Általában az a sereg győzött, amelyik csak akkor tört előre, amikor az ellenséget lefoglalta a gyalogosokkal és az íjászokkal való küzdelem.¹¹ Számos olyan lovagrend volt, amely nem szolgált semmilyen címer alatt, hanem ki leg többet fizet az a gazda, de érthető lehet az is, hogy ezek katonák számára egyértelműen a saját életük fontosabb volt akármilyen pénznél.

Gyakran az udvari élet rendjéből sem maradtak ki, ahol a király vagy a nemesi család szolgálatában álltak, mint óvó erő, néhány egyed akár tanácsként is szolgálhattak. Az udvari élet luxus és gazdagság körülményeit kínálta a lovagoknak, akik részt vehettek a királyi vagy nemesi ünnepeken, banketteken és bálokon. Viszont egyértelmű, hogy a szűk királyi testőrség tagjainak nagyobb volt a felelőssége és a kockázata is. A büntetés is a rendelet be nem tartása esetében sokkal szigorúbb volt, mint az egyszerű hadsereg katonái esetében.

De viszont a többség számára jutalom, mely jöhet szolgálataikért megérte a kockázatot. Ez gyakran lehetett valami fajta birtok, magasabb rang, esetleg hírnév. Ezek a birtokok lehetnek földek, kastélyok vagy más ingatlanok. És persze a lovagok feladata az volt, hogy a birtokaikat fenntartsák és védelmezzék.

Udvariasság és a lovagi erények kultúrája még az, ami miatt hírnevet kaptak lovagok különböző romantikus alapú művekben (mint pld. Don Quijote¹² története). A lovagoknak kötelességük volt tiszteletben tartani a hölgyeket, segítséget nyújtani a gyengébbeknek, udvariasan viselkedni és becsülettel harcolni. Ez a lovagi etika és erkölcs alapvető részét képezte a karakterüknek.¹³

---

¹¹ Philip Dixon: Lovagok és várak, Graph-Art kiadó, 2008, 12 old.

¹² Cervantes romantikus műveinek (1605–1615) hőse, szatirikus beszámoló a lovagi hiedelmekről és magatartásukról. Don Quijote karakterét romantikus látásmód és naiv, nem evilági idealizmus jellemzi.

¹³ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

1.3. Európai és azon kívüli lovagok.

Templomos lovagok.

Templomosok, templomos lovagok, a keresztes hadjáratok bátor hősei... Ez volt a legtitokzatosabb és leghíresebb lovag- és szerzetesrend. A hatalmas hatalommal és gazdagsággal rendelkező templomosok gyorsan betörték a középkor történelmébe, de nem tudták elkerülni a tragikus halált.

A XII. század elején, az első keresztes hadjárat után a palesztinai keresztes államoknak nem volt elég erejük új birtokaik megvédésére. Az európai zarándokok, akik minden évben elmentek a szent helyekre, gyakran váltak támadások áldozataivá.

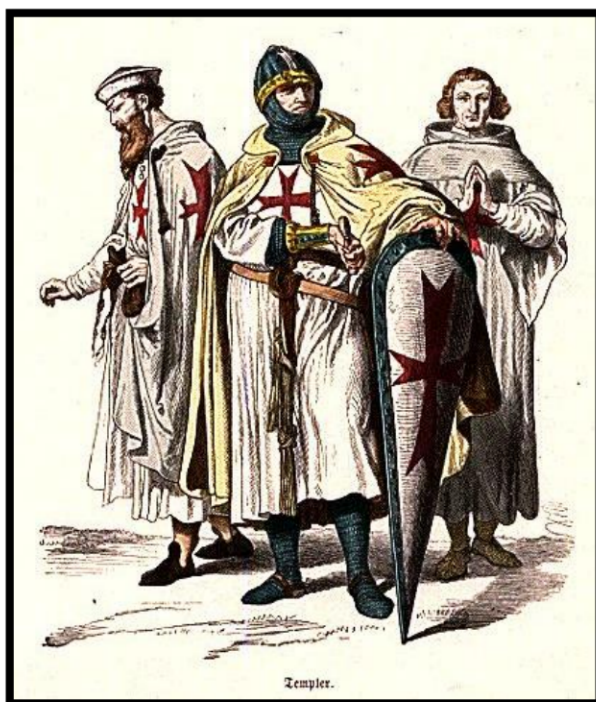
Kilenc francia lovag Hugo de Payen vezetésével úgy döntött, hogy biztosítják a Földközi-tenger partjaitól Jeruzsálemig vezető utakat. Így 1118-ban lovagi rendet alapítottak a zarándokok védelmére.

A nemes lovagok a jeruzsálemi pátriárkának a tisztaság, a szegénység és az alázat fogalmát adták. II. Balduin jeruzsálemi király biztosította számukra palotájának egy részét, amely a híres Salamon-templom helyén volt. A templom nevén a lovagokat Krisztusban szegény katonáknak és Salamon templomának védelmezőinek kezdték nevezni.

Ezt követően a Templomosok Rendjének fő rezidenciája Franciaországba, Párizsba, a Templomvárba került. Innen származik a Templomos Lovagok második neve.

Így jelent meg a történelem legtitokzatosabb és leghatalmasabb lovagrendje, amelyet a Templomosok Rendje vagy a Templomi Lovagok Rendjeként ismertek.

A keresztesek motivációi különbözőek voltak. Sokan vallási okokból csatlakoztak a hadjáratokhoz, hiszen úgy hitték, hogy a Szentföld felszabadítása és az ottani szent helyek védelme nagy erkölcsi jelentőséggel bír. Ezenkívül mások a kalandvágy, a gazdasági lehetőségek vagy a társadalmi előrelépés reményében csatlakoztak a keresztes hadjáratokhoz. De voltak olyanok, akik büntetéstől való menekülés céljából része lett e rendnek (választási lehetőségként volt a bűnözők számára). Épp ezek az egyes személyek miatt nem volt igazán jó hírneve a keresztes rendnek, mivel

1 rajz. Templomos lovagok illusztrációja.
(<http://lovagok.hu/tortenelem/egyhazi-lovagrendek>)

gyakori volt, hogy menekülve a büntetéstől folytatták a borzalmas cselekedeteiket, azzal alátámasztva a cselekedeteit, hogy „Istennek szolgálnak”.¹⁴

Mongol nomád lovakok

A határtalan Nagy Sztyeppe a Fekete-tengertől a Csendes-óceán partjáig húzódott. Számos nomád nép élt ott és nem mindig voltak barátságosak egymással.

A sztyepei emberek kora gyermekkoruk óta hozzászoktak ahhoz, hogy elviseljék a nomád élet nehézségeit és szegénységét: hideget, meleget, szomjúságot és éhséget. Úgy tűnik, a nomádok kötődtek

2. rajz. Mongol lovasok ábrázolása.
(<https://hu.pinterest.com/pin/489414684476524639/>)

lovaikhoz, szinte mindent lóháton csinálnak. A gyerekek gyakran megtanultak lovagolni, mielőtt járnálni tudtak volna. És amikor a gyerek hozzászokott a nyereghez, megtanították íjjal löni - elvégre a nomádok fő dolga a háború volt.¹⁵ Nagyon jól lovagoltak és kiváló íjászok voltak, akik képesek voltak hosszú távolságról pontosan célba löni. Ez a kombináció rendkívül hatékony stratégiát biztosított a harcban. Fegyverzetükben is kitűntek. Gyakran használtak íjat és nyilat, amelyek könnyen hordozhatók és gyorsan használhatók voltak a lovon ülve. Emellett használtak lándzsát, kardot, buzogányt és más hagyományos fegyvereket is.

A mongol nomád lovasok, akiket a középkorban mongol csapatokként ismertek, jelentős szerepet játszottak a mongol birodalom terjeszkedésében és hadviselésében. Az őket vezető katonai vezetők, például Dzsingisz kán¹⁶ és utódai, kiváló hadvezérek voltak, akik rendkívül hatékonyan irányították a mongol hadsereget. Szervezettsége és taktikája is lenyűgöző volt. Az egységeket kisebb lovasíjász csoportokra osztották, amelyek gyorsan és rugalmasan mozogtak a csatatéren. Alkalmaztak csapdákat és meglepetés támadásokat, hogy megzavarják az ellenséget és előnyre tegyenek szert.

¹⁴ Nicolas Morton: *The Medieval Military Orders 1120-1314*, Pearson Education Limited, 2013.

¹⁵ Ямпольська Т.В.: *Воїни XIV-XVII століття*, Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2016.

¹⁶ A mongol világbirodalom megalapítója (1162. április 16. – 1227. augusztus 18.) Temüdzsin néven látta meg a napvilágot. A Mongolok titkos története szerint a gyermek Temüdzsinről, egy tatár fogolyról kapta a nevét, akit apja, Jiszügej éppen a fiú születésekor hozott a családi jurtába. (https://web.archive.org/web/20091004094917/http://www.dzsingisz.hu/index.php?site=dzsingisz_kan).

Emellett stratégiájuk része volt az ellenséges sorok megosztása és az ellenség visszavonulásának megakadályozása.

Harci képességeik segítségével hatalmas birodalmat hoztak létre, amely kiterjedt Ázsia jelentős részére és a középkori Európát is fenyegette. A mongolok lovas kultúrája és harci hagyománya tovább él a mai napig, és a mongol nomád „lovagokat” a történelem egyik legkiemelkedőbb hadseregének tartják.¹⁷

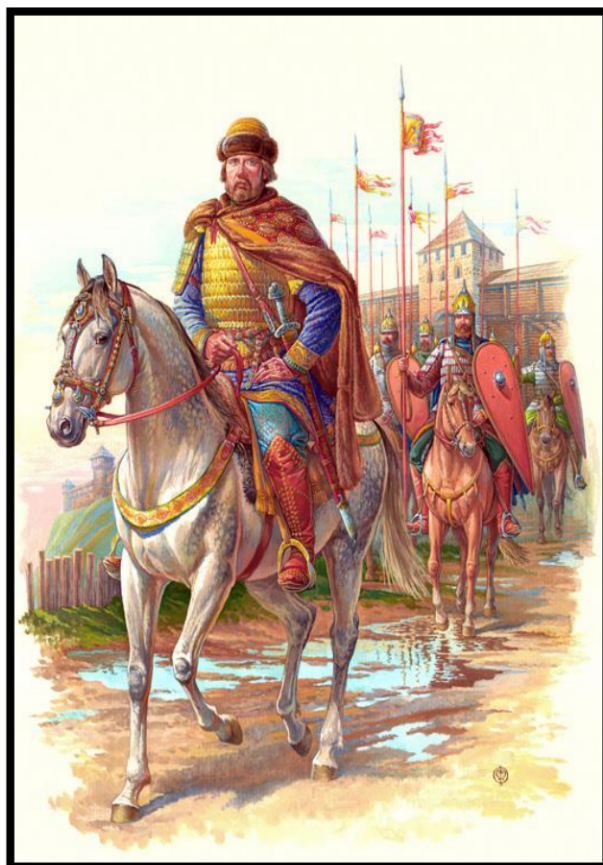
Rusz lovagjai

A Rusz lovagjai a középkori Kelet-Európában élő Rusz népnek, illetve a Kijevi Rusz államnak a lovagjai voltak. A Kijevi Rusz a IX. és XIII. század között létező állam volt, amely területét a mai Ukrajna és Oroszország területén található területek tették ki.

A Kijevi Rusz lovagjai elsősorban katonai és lovagi képességeikkel váltak ismertté. Lovaglási kultúrájukat és harci technikáikat az európai és keleti hatások is formálták (leginkább germán harcmodor hatása érezhető). A lovas harc jelentős részét alkotta a hadviselésüknek. Kiváló lovasok is voltak, akik gyakorlottak voltak a kardforgatásban és a lándzsázásban. Az ügyességüket és kitartásukat lóháton és a harcmezőn tanulták meg. A lovak jelentős szerepet játszottak az életükben, és lovagi felszerelésben, például páncélban és sisakban harcoltak.¹⁸

Gyakori volt számukra különböző hadjáratok vívása és számos csatákba való részvétel, hogy megvédjék a területüket vagy kiterjesszék az állam határait. A hadseregben lehettek lovasíjászok, akik íjat és nyilat használtak, vagy nehéz lovasság, akik erős fegyverzettel és nehéz páncélzattal rendelkeztek. Számukra leghatékonyabb hadi taktika volt az egységek felosztása, vagyis ezt a taktikát gyakran végrehajtották ahhoz, hogy gyorsan és hatékonyan tudjanak harcolni a csatatéren.

Az életükben a lovagoknak fontos szerepe volt a társadalmi rangnak és a nemesi státusznak. A Rusz lovagok gyakran nemesi családokból származtak (mint majdnem mind más lovagrendbe), és

3. rajz. Rusz fejedelem fegyveres kíséretével (дружина).
(<https://starozytnosti.blogspot.com/2015/07/x-xi.html>)

¹⁷ Peter Jackson: The Mongols and the West: 1221-1410, Routledge, 2018.

¹⁸ Ямпольська Т.В.: Воїни XIV-XVII століття, Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2016.

fontos szerepet játszottak az állami és politikai ügyekben. Sokuk a Rusz fejedelemségekben vagy a kijevi nagyfejedelemség udvarában szolgált. A Rusz lovagoknak is megvoltak saját hagyományaik és kódexeik, amelyek szabályozták a lovagi erényeket és az udvariasságot. Fontos volt számukra a becsület, a bátorság és a hűség értékeinek megőrzése. A Rusz lovagok társadalmilag és kulturálisan is jelentős szerepet játszottak a Kijevi Rusz államban.

Genova „tengeri” lovagjai

Az olasz Genova városának volt az Olaszország egyik legjobb öble. Gyönyörű kikötője mindig tele volt hajókkal. A város gazdaságának alapja a tengeri kereskedelem volt, a nyugat és kelet közötti folyamatos árumozgás a város tengeri kikötőjén keresztül valósult meg. Genova már a XII. században önálló városállammá vált. A választott konzulokból álló tanács feladata volt a város irányítása és a hatalom nagy része a városi arisztokrácia kezében összpontosult. Tengeri köztársaság

4. rajz. A Genovai Köztársaság lovagjai.

(<https://www.meisterdrucke.hu/fineart-nyomatok/Quinto-Cenni/677906/A-Genovai-K%C3%B6zt%C3%A1rsas%C3%A1g-%C3%A9s-vezet%C5%91-csal%C3%A1djai-vezet%C5%91i,-lovagjai-%C3%A9s-katon%C3%A1i,-a-13.-sz%C3%A1zad-utols%C3%B3-negyede.html>)

volt, magasan fejlett kereskedelemmel, hajóépítéssel és bankszektoral. A gazdagság és a befolyás tekintetében Genova számos európai államot felülmúlt.

Genova pedig Európa-szerte híressé vált kiváló harcosairól, akiket az európai és a keleti uralkodók is szívesen fogadtak hadseregükbe. Rendkívül fontos szerepet játszottak a Genovai Köztársaság politikájában és haderejében is. A lovagrendet a XIV. század elején alapították, és a tagjai katonai és lovagi szolgálatot teljesítettek a város védelmében és a Genovai Köztársaság érdekeinek előmozdításában.¹⁹

Elsődleges feladatuk a Genovai Köztársaság érdekeinek védelme volt, különösen a tengeri kereskedelem területén. A Köztársaság hatalmas kereskedelmi flottával rendelkezett, amely a Mediterrán és az Atlanti-óceán is tevékenykedett. A lovagok hozzájárultak a flotta védelméhez, a kalózzal való küzdelemhez és a Genovai Köztársaság terjeszkedéséhez a tengeri

¹⁹ Ямпольська Т.В.: Воїни XIV-XVII століття, Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2016.

kereskedelemben. Együttműködtek a Genovai Köztársaság többi haderővel és flottával is. Gyakran részt vettek tengeri csatákban, amelyekben a Genovai Köztársaság ellenségeivel, például a Velencei Köztársasággal, a pápával vagy más rivalizáló városállamokkal szemben harcoltak. A lovagok erőteljes csapatot alkottak, és fontos szerepet játszottak a csatarendezésben és a támadásokban.

Hírnevüket és erejüket a genovai hajók fedélzetén mutatták be, ahol lovasíjászként és nehézlovasságként harcoltak. A csaták során ügyesen használták a lándzsákat, az íjakat, a kardokat és más hagyományos lovagi fegyvereket.

De emellett politikai és diplomáciai feladatokat is elláttak. A középkori Európában a lovagok gyakran küldetéseken vettek részt más városállamokhoz és udvarokhoz, hogy tárgyaljanak, szövetségeket kössenek vagy békekötéseket segítsenek elérni. Ezáltal a Genova lovagjai a diplomáciai kapcsolatokban és a politikai tárgyalásokban is részt vettek.²⁰

Condottiere zsoldos lovagjai

A condottiere lovagjai a középkori Itáliában tevékenykedő fizetett zsoldosok voltak, akik a condotta rendszerében szolgáltak.

A condottierek a középkori olasz városállamokban, például Firenzében, Genovában és Milánóban, működtek, ahol a városi kormányzatok bérelték fel őket, hogy

5. rajz. A Sant'Egidio-i csata, Paolo Uccello.

(<https://tormentopabulum.wordpress.com/2015/12/13/condottiere/>)

hadsereget szervezzenek és vezessenek háború esetén. A condottierek általában nemesi származású lovagok vagy más tapasztalattal rendelkező hadvezérek voltak. Lovagi képességeiket és harci tapasztalatukat felhasználva nagy katonai erőket szerveztek és vezettek, amelyek pénzért harcoltak.²¹

A condottierekkel szerződést kötöttek, amelyben meghatározták a fizetségüket, a szolgálat időtartamát és a feladatokat. A condottierek és a hozzájuk tartozó lovagjai fontos szerepet játszottak az olasz városállamok háborúiban és konfliktusaiban. Hadseregüket gyakran elit gyalogosok, lovasság és tüzérség alkotta. A harci technikák és a fegyverzet tekintetében sokszínűség volt jellemző,

²⁰ Rolf Strootman, Floris van den Eijnde, Roy van Wijk: Empires of the Sea: Maritime Power Networks in World History, Brill, Boston, 2020.

²¹ Ямпольська Т.В.: Воїни XIV-XVII століття, Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2016.

és a condottierek gyakran alkalmaztak korszerű haditechnológiát, például tüzérséget és lőfegyvereket, amely egyértelmű, hogy nem volt olcsó abban az időszakban.

A condottiere lovagjai nagy jelentőséget tulajdonítottak a harci tapasztalatnak és a kiváló kiképzésnek. A lovagok páncélzatban és sisakban harcoltak, és az ügyességüket a lándzsázásban, a kardforgatásban és a csatában való irányításban mutatták be. Sok condottiere-lovag híres volt a haditechnikában és a harci stratégiában való jártasságáról. Számukra a háború és a harc az élet mindennapi részét jelentette. Rendszeresen részt vettek csatákban, ostromokban és hadjáratokban az olasz városállamok közötti rivalizálások során. A condottierek által vezetett lovagok gyakran a hadsereg központjában szolgáltak, mint a harci erő magja.

A condottiere-rendszer azonban nem volt hosszú életű. A XV. században a városállamokban fokozatosan átalakult a politikai és hadviselési rendszer, és a condottierek szerepe csökkent. Az államok saját haderőket hoztak létre és alkalmaztak, helyettesítve a zsoldosokat. Emellett a tüzérség és a lőfegyverek térnyerése is megváltoztatta a harcmodort, és a nehézlovasság hatékonysága csökkent a modern hadviselési technikák fejlődésével, ami igazából általánosan hatott az egész lovagságra.²²

A százéves háború lovagjai

6. rajz. Patay-i csata.

(<https://www.timetoast.com/timelines/szazeves-haboru>)

A százéves háború (1337-1453) során a lovagok kulcsfontosságú szerepet játszottak mind a francia, mind az angol oldalon. A háború idején a lovagi kultúra és a lovagiasság továbbra is erősen jelen volt, és a lovagok jelentős részt vállaltak a harcokban és a hadviselésben.

²² David Murphy: Condottiere 1300-1500: Infamous Medieval Mercenaries, Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2021.

A lovagok a százéves háború során felszerelésükben és harci technikájukban a középkori lovagok hagyományait követték. A legtöbb lovag páncélzatban harcolt, amely magában foglalta a rétegzett vaspáncélt, sisakot, pajzsot és kardot. Nagy hangsúlyt fektettek a lovagi tornák és a személyes párbajok művészetére, és gyakran jelentős ügyességgel, erejük teljében vettek részt a csatákban.

A százéves háború során a lovagiasság és a becsület értékeinek követése szintúgy megmaradt. Az udvariasság szabályait betartották, tisztelettel viseltettek a nők iránt, és követelték a megfelelő viselkedést az ellenséges lovagokkal szemben is. A lovagoknak a lojalitás és az eskü betartása is fontos volt, és gyakran hűséget fogadtak uralkodóiknak vagy hadvezéreiknek.

A lovagok fontos szerepet játszottak a csatákban és ostromokban. A nehézlovasság képezte a hadsereg központját, és a lovagok erejükkel, harci tapasztalatukkal és fegyverzetükkel járultak hozzá a harcokhoz. Lovagi csapatokkal harcoltak az ellenséges lovagok ellen, védték a láblovasságot és támogatták az íjászokat és a tüzérséget.

A százéves háború alatt számos híres lovag emelkedett ki, akik hősiességükkel és hadvezéri képességeikkel váltak ismertté. Ilyen például a francia oldalról Jean Boucicaut²³ vagy Bertrand du Guesclin²⁴, akik sok sikert értek el és a francia hadsereg vezetői voltak.

Az angol oldalon is kiváló lovagok harcoltak, mint például Henry "Hotspur" Percy²⁵ vagy John Talbot²⁶, Salisbury grófja.

A százéves háború során a lovagok szerepe lassan változott. A tűzfegyverek térnyerése és a taktikai fejlődés eredményeként a nehézlovasság hatékonysága csökkent. Az íjászok és a lőfegyverek egyre nagyobb szerepet kaptak a csatákban, és a páncélozott lovagok sebezhetőbbé váltak az új fegyverzet előtt.

---

²³ Jean II le Meingre Boucicaut, (szül. 1366 körül – meghalt 1421-ben, Yorkshire, Eng.), Franciaország marsallja, francia katona, a lovagiasság eszméinek bajnoka. (<https://www.britannica.com/biography/Jean-II-le-Meingre-Boucicaut>).

²⁴ Bertrand du Guesclin (La Motte kastély, cc. 1320 – Châteauneuf-de-Randon, 1380. július 13.) a százéves háború breton származású kiemelkedő francia katonai parancsnoka volt. 1370-ben a francia csapatok marsalljának nevezte ki V. Károly francia király. (https://en.wikipedia.org/wiki/Bertrand_du_Guesclin).

²⁵ Sir Henry Percy, nevén Hotspur, (született: 1364. május 20. – 1403. július 21., Shropshire, Anglia), angol lázadó, aki a leg súlyosabb IV. Henrik király elleni felkelést vezette (uralkodott 1399–1413). Hírneve nagymértékben azon múlik, hogy főszereplőként szerepelt William Shakespeare IV. Henrik című művében. (<https://www.britannica.com/biography/Henry-Percy>).

²⁶ John Talbot (1388 – 1453. július 17.) Shrewsbury 1. grófja, a százéves háború kiemelkedő angol hadvezére, a Térdszalagrend lovagja volt. (https://hu.wikipedia.org/wiki/John_Talbot,_Shrewsbury_1._gr%C3%B3fja).

Teuton Lovagrend

A Teuton (Német) Lovagrend egy középkori lovagrend volt, amely a XII. században alakult és a Balti-térségben, különösen Poroszország területén tevékenykedett. A lovagrendet kezdetben a szent János lovagrendhez hasonlították, de később önálló testvérszervezetként vált ismertté.

A Teuton Lovagrend eredetileg a Szentföldön végzett segélytevékenységeket folytatta, de miután a keresztes háborúk véget értek, az érdeklődésük áthelyeződött a Balti-térségre. A lovagrendnek szoros kapcsolatai voltak a német-római császári hatalommal, és a pogány területek megtérítését és meghódítását tűzték ki célul a régióban.²⁷

A Teuton Lovagrend az erőszakos és fegyveres hódítás útját választotta a terjeszkedés érdekében. Harcoltak a pogány porosz és litván törzsek ellen, és erőfölényüket kihasználva fokozatosan elfoglalták területeiket. A lovagrend épített erődöket, településeket alapított, és a területen német telepéseket telepített. Híres volt harcmódoráról és fegyverzetéről. Lovas katonái páncélozott lovagok voltak, akik a lándzsát, a kardot és az íjat alkalmazták a csatákban. Később tüzérséget is alkalmaztak, és a lovagrend hadereje magában foglalta a gyalogságot is. A lovagrend terjeszkedése és hódításai számos konfliktust okoztak a térség többi hatalmával, például a litvánokkal és a lengyelekkel. A legismertebb ütközetük a Grünwaldi csata volt, amelyet 1410-ben vívtak a lengyel-litván erőkkel. A lovagrend vereséget szenvedett, és ez jelentős visszavonulást jelentett a hatalmukban. A Teuton Lovagrend a XV. századra elvesztette erejét és hatalmát. A régió más hatalmak, mint a lengyel-litván unió, a dánok és a poroszok ellenőrzése alá került. A lovagrend fokozatosan elveszítette területeit és politikai befolyását, és a XVI. századra felszámolták.

Ma már nem hadászati vagy politikai szervezetként működik. A történelmi jelentősége azonban még mindig él, és a lovagrendnek továbbra is vannak tagjai és hagyományai. A Teuton Lovagrend jelenleg inkább egy karitatív és társadalmi szervezetként működik. Célja a szociális, egészségügyi és humanitárius tevékenységek támogatása. Tagjai közösségi szolgálatot végeznek és adományokat

7. rajz. A Teuton lovagrend.

(<https://islam.in.ua/ua/istoriya/tevtonskyy-orden-proty-islamskogo-svitu-chastyna-druga>)

²⁷ Nicholas Morton: *The Medieval Military Orders: 1120–1314*, Routledge, 2014.

gyűjtenek a rászorulóknak számára. Ezenkívül a lovagrend ápolja és ápolja a középkori lovagok hagyományait, és számos kulturális és történelmi eseményen vesz részt.²⁸

A Teuton Lovagrend a középkori Európa fontos szereplője volt, és a történelem során jelentős hatást gyakorolt a térségben. Bár már nem működik hadászati szervezetként, emléke és hagyományai továbbra is megőrzik a középkori lovagok kultúráját és értékeit. A lovagrenddel kapcsolatos további információkért és tevékenységeikkel kapcsolatos frissítésekért javasolt felkeresni a hivatalos weboldalukat vagy a történelmi és kulturális forrásokat.²⁹

Bizánc lovagjai

Bizánci lovagokról beszélve, fontos megjegyezni, hogy a Bizánci Birodalom jellegzetes lovagi rendszert nem tartott fenn, mint a nyugati lovagok esetében. A bizánci hadseregben azonban voltak lovaghoz hasonló egységek és harcosok, akik lovagias fegyverzetet viseltek és harcoltak a birodalom védelmében.³⁰

A Bizánci Birodalomban a lovagias harcosokat többféle csoportba sorolták, köztük a klibanophorosok, a kataphraktoi és a skoutatoi. Ezek a harcosok, akik a X. és XII. században jelentős szerepet játszottak a birodalom haderejében, páncélozott lovasok voltak, akik a csatatéren döntő erőt képviseltek.

A klibanophorosok a bizánci nehézlovassághoz tartozó katonák voltak. Vas páncélt és sisakot viseltek, valamint fegyverzetük közé tartozott a lándzsa és a kard. A kataphraktoi pedig a rendkívül nehéz páncélzatú lovagok voltak, akik teljes testpáncélt viseltek, és kétkezes csatabárdot használtak. Ők voltak a birodalom legnehezebb lovasságának tekintve, és rendkívül hatékonyak voltak a csatákban.

A skoutatoi pedig könnyebb fegyverzetű, könnyebb páncélzatú lovagokat jelentettek. Ők általában kisebb méretű lovakon harcoltak, és az íjászat és a lándzsahasználat terén kiválóak voltak.³¹

8. rajz. A trapezunti hadsereg katonáinak ábrázolásai egy 14. századi görög kéziratban. (<https://ujkor.hu/content/bizanci>)

²⁸ Ямпольська Т.В.: Воїни XIV-XVII століття, Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2016.

²⁹ Nicolas Morton: The Medieval Military Orders: 1120-1314, Pearson Education Limited, 2013.

³⁰ Ямпольська Т.В.: Воїни XIV-XVII століття, Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2016.

³¹ Georg Ostrogorsky: A Bizánci Állam Története, Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

Fontos megjegyezni, hogy a bizánci lovagok harci kultúrája és hadviselési technikái jelentősen eltértek a nyugati lovagokétól. Kiválóságukat és harci képességeiket a páncélozott lovasság erején keresztül mutatták be. A birodalom védelmében és terjeszkedésében való részvételük révén nagyra értékelték voltak. Az egyéni bátorság és hősiesség mellett a bizánci lovagok nagy figyelmet fordítottak a harckészültségre és a technikai készségekre. Az eredményeket azonban nem csak a személyes bátorságukban, hanem a jól szervezett és koordinált hadműveletekben is mutatták. A bizánci hadsereg nagy hangsúlyt fektetett a katonai tudásra és a taktikai stratégiára. A lovagok mellett a bizánci hadseregben számos más egység is szolgált, beleértve a gyalogságot, az íjászokat, a lőfegyvereket és a tüzérséget.

A bizánci lovagok nemcsak a harci tevékenységekben vettek részt, hanem a birodalom különböző pozícióiban is fontos szerepet játszottak. Néhányan közülük hatalmas birtokokkal és jelentős politikai befolyással rendelkeztek. Ezek a lovagok rendszeresen részt vettek a birodalom irányításában és a birodalmi döntésekben. A Bizánci Birodalomban a lovagokat a birodalom védelmének és a birodalmi érdekek szolgálatában való elkötelezettségük miatt nagyra becsülték. A birodalom sikere és túlélése szorosan kapcsolatba volt az ő képességeikkel és lojalitásukkal.

Japán „lovagok” – a szamurájok

A japán szamurájok (busik), akik a X. és XV. század között éltek virágkorukat, a középkori Japán társadalmának meghatározó részét képezték. A szamurájok szigorú kódexe, a bushido, amely a lovagiasságot, az erkölcsi értékeket és a hűséget hirdette, jellemzővé tette őket és a japán kultúra ikonikus képviselőivé tette.

A szamurájok eredetileg a földbirtokos nemesek szolgálatában álló katonák voltak, akik a békeidőkben az uralom fenntartásában és a területvédelemben vettek részt. Azonban a középkori Japánban az ország belső konfliktusokkal és háborúkkal volt teli, és a szamurájok szerepe folyamatosan növekedett.³²

9. rajz. Japán lovas szamuráj.
(<https://mult-kor.hu/a-szamurajok-szamara-a-hadviseles-is-ritualis-cselekedetek-sora-volt-20181019>)

³² Conrad Totman: History of Japan: Second Edition, Blackwell Publishing, Oxford, 2005.

A szamurájok az elsődleges harcosok voltak a csatákban, és hűségüket az uralkodóhoz vagy a földbirtokoshoz esküvel vállalták. Jól képzett lovasok és kiváló kardforgatók voltak. A katanát, a hagyományos japán kardot, használták a csatában, és a páncélok és a sisakok védték testüket. A szamurájok fegyverzetükön és harci képességeiken kívül nagy hangsúlyt fektettek az erkölcsi erényekre és a szellemi fejlődésre.³³

A szamurájok társadalmi státuszban is különleges helyzetben voltak. Ők voltak a legfelsőbb harcos osztály, akik kiváltságokat élveztek, például adómentességet és földadományokat. A szamurájok nagy tekintélynek örvendtek a társadalomban, és sok esetben politikai szerepet is betöltöttek, például udvari tanácsadók vagy hadvezérek voltak.

A középkori Japánban számos háború és konfliktus történt, és a szamurájok rendkívüli bátorságot és elszántságot mutattak a csataterén. A legismertebb és legnagyobb hatású események közé tartozik a Gempei háború a XII. században, amely a klánok közötti harcok sorozatát jelentette, valamint az Ōnin háború a XV. században, amely a japán középkor végső összeomlását eredményezte.

A XVI. században Japánban bekövetkező változások jelentős hatással voltak a szamurájokra és a szerepükre a társadalomban. Az országban uralkodó polgárháborúk és belső konfliktusok miatt a szamurájok szerepe kezdett megváltozni, és a korábban szinte kizárólagos hatalom és tekintély csökkent.³⁴

Az egyik legjelentősebb esemény ebben az időszakban az Oda Nobunaga, Toyotomi Hideyoshi és Tokugawa Ieyasu által vezetett egységesség és centralizáció törekvése volt. Ők a három nagy unifikátor, akik megkísérelték egységesíteni Japánt a háborúk és a zavaros idők után. A törekvéseik eredményeként létrejött a Tokugawa-sógunátus, amely a szamurájok hatalmát és szerepét nagymértékben megerősítette.³⁵

---

³³ Ямпольська Т.В.: Воїни XIV-XVII століття, Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2016.

³⁴ Ямпольська Т.В.: Воїни XIV-XVII століття, Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2016.

³⁵ Stuart W. Pyrrr: Of Arms and Men: Arms and Armor at the Metropolitan 1912-2012, Metropolitan Museum of Art, New York, 2012.

Magyar huszárok

A magyar huszárok a XV. és XVIII. század közötti időszakban Magyarországon híres lovas katonai egységei voltak. A huszárok a magyar lovasság elitjét alkották, és nagy hírnévnek örvendtek Európában. Az elnevezésük a "husz", azaz hús származik, amely a rekrutálás módjára utal: minden huszadik nemes ifjút katonai szolgálatra kötelezték.³⁶

A huszárok rendkívül képzett és tapasztalt lovasok voltak, akik gyorsaságukkal és ügyességükkel híresek voltak. A lovagláson kívül a huszárok jól bántak a fegyverekkel, különösen a karddal, lándzsával és íjjal. Kiválóan alkalmazkodtak a gyors és mozgékony harcstílushoz, és

10. rajz. XV. századi huszár modern rekonstrukciója.
(<https://ntf.hu/index.php/2017/12/19/a-magyar-konnyulovassag-rogos-utjai/>)

kiválóak voltak a lovasíjászatban és a rohamhadjáratokban. Rendkívül hatékonyak voltak a támadásban és a háritásban is. Jellemző harci módszerük a "kurtchász" volt, amelyben a lovasság gyorsan megközelítette a célpontot, elengedte nyilait, majd hirtelen visszavonult, hogy újra támadást hajtson végre. Ezt a taktikát gyakran a hadrend megbomlására és a zavar keltésére használták, ami lehetővé tette a huszároknak, hogy kihasználják ellenfeleik gyengeségeit.

Jellegzetes öltözetük a könnyű páncélzat és a karakteres, díszes kalap volt, amelynek a magyar hagyományokban fontos szerepe volt. Büszkék voltak nemzeti öltözetükre és megjelenésükre, amelyet a csatában is viseltek. Az öltözetüket és a díszes zászlókat gyakran használták a katonai egységek megkülönböztetésére a csatatéren.

A magyar huszárok több európai hadszíntéren is részt vettek, és hírnevüket és képességeiket többek között az oszmán-török elleni küzdelemben is bizonyították. Az eredményes hadjáratok és a huszárok bátorsága a csatatéren híressé tették őket, és hozzájárultak Magyarországon katonai hírnevéhez. Hagyományuk és hírnevük még ma is él a magyar kultúrában és hadtörténetben. Az ikonikus huszárruházat és a huszártörténelem sokak számára fontos szimbólumok, és az emlékezetük ápolása a magyar identitás része marad.³⁷

³⁶ Somogyi Győző: Az Árpádok Hadserege 896-1301, Zrínyi Kiadó, 2017.

³⁷ Ямпольська Т.В.: Воїни XIV-XVII століття, Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2016.

II. fejezet. A fejlődés részletei.

A középkori fegyverzet és páncélzat fejlődése számos változáson és innováción ment keresztül az évszázadok során. De viszont értenünk kell, hogy ezek tisztán nem csak egyszerű zseniális találmányok, hanem leginkább ésszerű megfigyelések és próbálkozások eredménye. Sok áldozata volt az előrehaladásnak, de sok életet is megmentette.

2.1. Fegyverzet.

Az egyszerű fizikai erő és a birkózás a lovagi harc fontos és gyakran figyelmen kívül hagyott aspektusa. A fegyverek használata fontosabb volt a távolabbi ellenfelekkel szemben, de egy erősen páncélozott ellenfél harcban való legyőzéséhez a birkózás részletes ismeretére volt szükség. A középkori birkózási technikákról ismertetések többnyire a fechtbuchokból származnak, amelyek középkori harci kézikönyvek voltak. Ezeket a kézikönyveket inkább útmutatóknak vagy tanulmányi segédeknek szánták, az igazi irányítást pedig egy hozzáértő harcmesterrel végzett gyakorlati képzés adta. A fechtbuchok egyik fontos sorozata, amely ma is fennmaradt, egy Hans Talhoffer nevű német harcmester által írt sorozat volt. A Talhoffer fechtbuchok szövegében alig van szó, de az illusztrációk részletes leírást adnak a Talhoffer által tanított technikákról. Más hasonló fechtbuchok is léteznek, a legtöbb az 1300-as évek közepétől az 1500-as évek végéig nyúlik vissza. Ezek a könyvek Európából érkeztek, beleértve Olaszországot, Németországot, Portugáliát és Hollandiát is.³⁸

A fegyvertelen középkori kézi harcot Kampfringenként emlegetik, ami laza fordításban „párbajbirkózás”. A Kampfringen a birkózásra, a levételekre és a dobásokra, valamint más gyakori birkózási technikákra összpontosít, és nem hasonlít néhány modern vegyes harcművészethez.

Kampfringenről először egy Ott Jud nevű osztrák mester írja le részletesen, aki valószínűleg az 1400-as évek elején élt. Ott úgy vélte, hogy az ügyesség, a gyorsaság és az erő megfelelő alkalmazása a három legfontosabb tényező a birkózásban. Bár nem közvetlenül Ott tanította, a későbbi harcmesterek négy olyan távolságot határoztak meg, amelyeket Ott használt technikákban, amelyeket figyelembe kell venni a harci birkózás során.³⁹

Míg Ott Jud a Kampfringen egyik legfontosabb alapítója, voltak más kortárs mesterek is, akik hasonló technikákat tanítottak, köztük Andre Lignitzer. Lignitzer német vívómester volt az 1400-as évek elejétől. Lignitzer írt egy részt a Starhemburg fechtbuch-ban, amelyben 17 technikát ír le megfelelő ellentechnikákkal. Az első tíz technikát a kar technikák, a többi technikát a test technikák írják le, leginkább a dobásokra összpontosítva. Míg a kampfringen a fegyvertelen harcra összpontosított, addig a ringen am schwert a birkózási technikákra összpontosított, amelyeket

---

³⁸ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

³⁹ Jason Heller, Tom Rosborough, Brandon Vogel, Ian Ruscak, Jonathan Longabucco: Medieval Armor And Armored Combat, Worcester Polytechnic Institute, 2005.

fegyveres harc közben lehetett használni. A Ringen am schwert szó szerinti fordítása „karddal való birkózás”. Ezek a technikák az ellenfelek lefegyverzésére, a pengén kívül a kard más részeire, például a karddal való támadásra, valamint a páncél gyenge pontjainak megtámadására összpontosítottak. A Talhoffer fechtbuchok sok ilyen ringen am schwert technikát mutattak be. Néhány ilyen technikát és lefegyverzést a lovas harcosok számára is adaptáltak.⁴⁰

Egyértelmű, hogy a csatatéren jóval hasznosabb a schwert, mivel nem kivételezi a kard vagy egyéb fegyver használatát, kampfringennel szemben. De viszont egyik sem volt haszontalan egy igazi csatában, mivel semmi sem kivételezhető kritikus esetekben.

Tőrök

A leghatékonyabb kiegészítő eszköze a fegyvertelen párbajnak volt a tör. Mivel rövidebb volt a kardnál (és ezért jóval könnyebb), könnyebben lehet használni a közeli ütközésbe. Tör lovagi fegyverként csak az 1300-as évek végén jelent meg. Mielőtt a lovas fegyverként használták volna, a kés többnyire paraszti önvédelmi eszköz volt. Az 1300-as évek előtt egy népszerű penge volt az angolszász scramasax (11. rajz), egy egyélű fegyver, amelyet általában egy fából készült nyélbe helyeztek, kis kézvédővel vagy anélkül, mérete viszont körülbelül 30-40 cm. A scramasaxnak volt egy fegyverként ismert formája is, amelyet akkoriban a skandináv lándzsások körében használtak. Ebben az időszakban voltak más török is, amelyek jobban hasonlítottak a későbbi kétélű törökhöz, de közel sem voltak olyan népszerűek.⁴¹

11. rajz. Scramasax.

(<https://warriors.fandom.com/ru/wiki/%D0%A1%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%BA%D1%81>)

12. rajz. Quillion tör.

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1856-0701-2256)

⁴⁰ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

⁴¹ Jack Waddell, Brent Palermo: Medieval Arms, Armor, And Tactics, Worcester Polytechnic Institute, 2002.

13. rajz. Rondel tör.

(Kelly DeVries, Robert D. Smith: *Medieval Weapons, An Illustrated History of Their Impact, ABC-CLIO, 2007.*)

Idővel több más tör is jelent meg, amely nem vesztette el a multifunkcionalitásukat, harci képességük fejlődésével. Olyan például quillion tör, amely már két éllel is rendelkezett és nagyjából egy rövid kardra hasonlított, mivel gárdája (kézvédő) is volt. Hasonló képességű és formájú baselard tör, mely a későbbi 1300-as évekbe kapta hírnevét, de viszont nagyba nem különbözött az elődjétől.

Az 1400-as évekre kifejlesztették a rondel tört, amely már látszólag is leginkább harci célokat szolgált, amire épp vágytak a katonák. Ez még mindig nem hozta tört az elsődleges fegyver pozíciójába, de viszont sokkal több esélyt adott a katonának, ha kard eltörése vagy elvesztése esetén.⁴²

14. rajz. Vikingek kardjainak maradványai.

(Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: *Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.*)

Kardok

A középkori Európa kardjaira nagy hatást

gyakoroltak a XI. századi és korábbi viking kardok. A vikingeket Európa partvidékén végig nagy harcosokként ismerték, akik komoly harci képességekkel bírtak. A viking harcosok méltán büszkék voltak kardjaikra. Drágák voltak ezek a kardok és jó minőségű, némelyiküket kovácsok, készítése után, aláírták a penge közepén. Összehegesztett vasból készültek, majd csavarták és újra készítették, majd újra és újra csavarták és újra készítették, amíg a legerősebb pengét el nem érték. Az eredményül

⁴² Kelly DeVries, Robert D. Smith: *Medieval Weapons, An Illustrated History of Their Impact, ABC-CLIO, 2007.*

kapott mintázat adta a folyamat nevét: „minta-hegesztés”. E kardok markolata is jellegzetes volt; a markolatokat és a keresztvédőket gyakran díszítették, néha ezüsttel kirakták (14. rajz.).⁴³ Ezeknek a kölcsönhatásoknak köszönhetően a viking kardstílusok a középkorban a korai európai kardok alapjává váltak. A vikingek számára a kard a nagy hatalom szimbóluma volt, a harcosok elnevezték a kardokat, és generációkon át adták tovább. A kard, mint szimbólum gondolata a középkoron keresztül is folytatódott, és összefonódott a kard, mint vallási szimbólum fontosságával, a kard keresztet, a két él pedig az igazságot és a hűséget jelképezi.

Ebben az időszakban a legtöbb kardot tömegesen gyártották viszonylag kevés európai kardkovácsstól. A korszak legjobb kardjait a vikingektől átvett minta-hegesztési néven ismert folyamat segítségével kovácsolták. Mivel a jó minőségű homogén acél ritka volt, a mintahegesztési eljárás során homogén acélszalagot a kovácsoltvas rúddal keverték. Az acélsíkot magára hajlították, hogy V-alakot alakítsanak ki, és kalapáccsal a helyére hegesztették a kard középpontját képező kovácsoltvas rúd mentén. A kovácsolás módjától függően a hajlított és kalapált acél különböző mintákat alkotott a pengében, amelyet savval ki lehetett hangsúlyozni a kard polírozása során. Az ilyen kardok legfeljebb 70-80 cm hosszúak lettek volna, kissé lekerekített hegyükkel. Ezeknél a kardoknál gyakran a kardkovács nevét is belevésték a penge egyik oldalába (szint úgy, mint a vikingeknél). A mintahegesztés egészen 1050-ig folytatódott, és egyszerűbb technikákkal váltották fel, amelyek közel olyan erős kardokat tudtak készíteni, mint a mintahegesztett kardok.⁴⁴

A XI. századra a pengék kezdtek könnyebbé válni és jobb lett a szűrési képességük, így hatékonyabbak lettek a láncpáncélok ellen. Ezek a fegyverek rövid keresztformájú védőgárdával, markolattal és általában egy félkör alakú szárral rendelkeztek, amely elegendő súlyt biztosított a penge ellensúlyozására. A század előrehaladtával ezek a kardok hosszabb keresztvédőket és „brazildió” szárat fejlesztettek ki, amint azt a Bayeux-i kárpit is bizonyítja. Ebben a században a kard kezdett vallási szimbólummá válni, és a kardkovács nevével szembeni oldalra olykor olyan kifejezések kerültek, mint az „INNOMINEDOMINI” (Az Úr nevében). Az öv bal csípőjén az ebből az időszakból származó hüvelyt hordtak volna, és két, állati ragasztóval összefogott facsíkból készültek, bőrből csomagolva és gyapjával bélelték. Az ilyen pengék az 1200-as évekig népszerűek maradtak.⁴⁵

Az 1100-as években a kard tovább fejlődött egy hosszabb, karcsúbb pengévé. A kard ebben az időszakban kezdett egyre elegánsabbá válni, és mostanra mindkét oldalt vallási invokációkkal látták el. Az előző századi brazil dió szárai elkezdtek kerekedni. A kontinens déli részén elkezdtek

---

⁴³ Kelly DeVries, Robert D. Smith: *Medieval Weapons, An Illustrated History of Their Impact*, ABC-CLIO, 2007.

⁴⁴ Kelly DeVries, Robert D. Smith: *Medieval Military Technology: Second edition*, University of Toronto Press, 2012.

⁴⁵ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: *Arms and Armor of Medieval Knights*, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

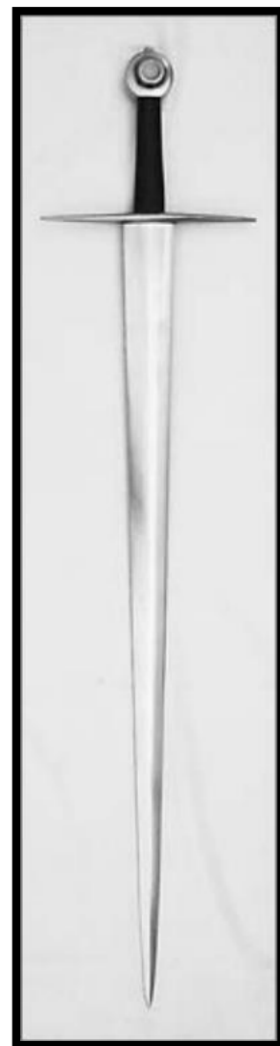
megjelenni a lemez formájú száruk, és lassan elmozdultak északra és nyugatra. Ennek az időszaknak a markolatai általában vasból készültek, de néha bronzból és féldrágakövekből is készültek. Egyes kardok markolataiban még szent ereklyék is voltak, ami még inkább szent fegyverként határozta meg a kardot. A kardnak, mint szent fegyvernek a gondolata ebben az időszakban robbant be igazán az első keresztes hadjáratokból hazatérő lovagok hatására, és a hosszabb egyenes quillionok váltak népszerűvé, kereszt alakot kölcsönözve a kardnak. A kardok az 1100-as években még egykezes vágó- és szúrófegyverek voltak, általában 60-70 cm közötti pengékkel.

Ebben az időszakban kezdtek megjeleni a nagyobb pengék, amelyeket „háború kardjának” vagy fegyveres kardoknak (arming sword) neveznek (15. rajz). Ezek a kardok hasonlóak voltak a régebbi viking kardokhoz, de élesebb hegyük volt. Nagyon vastag tárcsa-markolatgombjuk volt, ami fontos volt, hogy ellensúlyozza a nagyobb és nehezebb pengét, amely általában egy méter körül volt.⁴⁶

A kardok megnövekedett súlya ebben az időszakban a szilárd páncélzat (lemezvért) és a nagy sisak fejlődésének volt köszönhető. Ezeket a páncélokot nem lehetett könnyen áttörni, mint a sodronyt, ezért a lovagoknak olyan fegyverre volt szükségük, amely nagy hasítóerővel rendelkezik. A század vége felé kezdtek fejlődni a piercingre (átszúrásra) tervezett kardok. Szintén a század vége felé a kardokat kiegészítették a bárdra hasonlító falchionnal, amely hatékony vágófegyver volt, amelynek pengéje hegye felé szélesedett, de viszont szúrásba már kevésbé effektív volt (csak egy éle volt).

Az 1200-as évek végére a kardok fejlődése elágazódott. A legtöbb kard egykezes fegyver maradt, a másik kezével a lovak pajzsot tarthatott. Ugyanakkor megjelentek az új kardok, amelyekből hosszú kard lett, amihez két kézre volt szükség. Ezeket a kardokat elsősorban szúrásra tervezték, de támadások vágására is használhatók. Az egykezes kard továbbra is népszerű volt, de a lovagok számára a hosszú kard sokkal hasznosabbnak bizonyult.⁴⁷

Tehát voltak egy kézzel fogható, főként szúrásra és némi esetekben vágásra képes kardok, amelyek pajzs használatát is lehetővé tették, és újabb,

15. rajz. „Háború kardja”.
(Clayton E., DeVolder E.,
Fyles J.J.,
Hayden J.E.H.:
*Arms and Armor
of Medieval
Knights,
Worcester
Polytechnic
Institute, 2008.*)

⁴⁶ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: *Arms and Armor of Medieval Knights*, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

⁴⁷ R. Ewart Oakeshott: *The Archaeology of Weapons: Arms and Armor from Prehistory to the Age of Chivalry*, Courier Corporation, 1996.

hosszabb változatú kardok (longsword), melyek kétkezű fogást is lehetővé tették, ami emelte az ütés hatóerejét. Ezek a kardok nagy hírnevet kaptak a lovagok közt. Ezután a fejlődés már nagyjából ezeken az utakon folytatódott: szúrásra például „rapier” és „estoc” gyakran volt használva (ezek voltak a párbajozók kedvencei is), vágási képességét nagyon jól bemutatta például japánoknál az úgy nevezet „tachi”, később „katana”, vagy különböző típusú „saber” (mint magyaroknál a szablya, a későbbi lengyel karabela); más oldalról nehezebb kétkezű kardok, mint például skót „claymore” vagy porosz „flamberg” és „zweihaender”, amelyek fő célja a csatatéren a másfél méteres távolságról való erős szúrások és ütések szállítása az ellenfélnek.⁴⁸

Úgy tűnik, hogy minden egyes célra volt saját, célszerű kard (fegyver), de volt e valami, ami valami szinten tudta kombinálni és pótolni minden egyes funkciót? Meglátások szerint ez nagy részben a katonától is függött, vagyis a

17. rajz. Szász harci kalapács.
(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/34089>)

képességeitől. Viszont ami biztos, hogy a páncélzat fejlődésével a fegyverzet is fejlődött, ahhoz tudjon ellenállni

minden bizonyos páncéltnak. Amit még fontos említeni, hogy a kard attól függetlenül mennyire fejlődött még mindig nem hagyta meg a másodlagos szerepét a lovag kezébe.

A lovag zúzó (tompa) fegyverei és bárdjai

A tompa fegyverek közt lovagok egyértelmű kedvence a buzogány volt. Könnyű felépítése, de attól függetlenül nagyszerű csataképesége biztosította félelmetes hírnevet ennek a fegyvernek. Sok változatát lehetett tapasztalni egész középkoron keresztül és szimbolikus súlya sem kevesebb volt a kardnál (például koronázási buzogány).

A felépítése a legfőbb oka a széles terjedelmének: bronzból, vasból vagy acélból készült „fej” egy körülbelül

16. rajz. Későbbi olasz buzogány.
(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/29020>)

⁴⁸ R. Ewart Oakeshott: The Archaeology of Weapons: Arms and Armor from Prehistory to the Age of Chivalry, Courier Corporation, 1996.

méteres fa nyélen helyezett el. Volt több változata, mint például a fa nyél és vasfej közt lánc még helyezkedett, de fejből is rengeteg választás volt: szelíd vasgömb, tüskés, összetett vaslapokból álló (16. rajz.), és a többi.

A karddal szemben ennek a fegyvernek a lényege volt nem abban, hogy pontos és ésszerű ütésekkel átütni az ellenség páncélján keresztül, hanem nyers erő segítségével betörni a páncélba, ami többször kevesebb ügyességet igényelt.

Ehhez hasonlóan működött a harci kalapács, amely felépítése már a nevéből könnyen kivehető, a fő funkciója viszont sokba nem különbözött a buzogánytól, annyi különbséggel, hogy jóval több ügyességet igényelt, mivel két (három) ütő (szúró) éle volt, nem pedig az egész feje.

A fejlődése sem nagyon különbözött a buzogánytól, mivel a harcban való elterjedt használata is jóval későbbi, mint a „barátjának”. Abban különbözött, hogy kalapácsnak volt bárd nyéllal felszerelt változata, amit leggyakrabban gyalog lovagság használta, rövidebb változatát pedig lovasok preferálták, mivel nagyon könnyen használható lóháton.

De ez sem tartott sokáig, mivel a középkor vége felé jóval inkább tornákon használt fegyverré vált és kevésbé gyakran használták a csataterén.⁴⁹

Az összes korábbi harci bárdkalapács típusok megjelenése nagyban köszönhető a korábbi bárdfegyvereknek, amelyek ugyan nem lovagi fegyverek (úgy érte nem lóháton használták, hanem gyalogos lovagok), de nagy hatással voltak a középkori harcra és a lovag fegyvereire. A legkorábbi bárdfegyverek a lándzsák voltak, amelyek kora középkori csukává váltak. A csuka egy kicsi, gyémánt alakú fejből állt, egy hosszú rúd tetején. Ezek a fegyverek terjedése nagyrészt azért volt sikeres, Ezek mivel hatékonyak voltak akár a lovasság rohamozása elleni védekezésben és egy gyalogos csoport támadórohamában is. Az egyik legelterjedtebb bárd típusa volt az alabárd (halebard), egy rendkívül hosszú bárd volt, amelyre egy fejsze fejet szereltek fel, a hátoldalon tüskével és tetején is, vagy pedig pengével. Ennek a fegyvernek a fejsze feje vágásra, a

18. rajz. Későbbi germán alabárd.
(<https://www.artic.edu/artworks/106500/halberd>)

⁴⁹ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

19. rajz. Íjász a hosszú íjjal.
(<https://www.historynet.com/welsh-longbow/>)

átlagos mérete körülbelül 2 méter volt. Az íj eleje lapos volt, hátulja lekerekített, így „D” alakú keresztmetszetet alkotott. Az íj faanyaga nyír, kőris vagy néha tölgy volt. Az íj markolatát gyakran betekercselték, bandázsolták a jobb fogás érdekében. Az ezekben az íjakban használt nyilak korábbi, széles nyílhegyű vadásznyilakból fejlődtek ki. De viszont a hegyük vékonyabb, tűformájú voltak, ami sokkal hatékonyabban tudta átszúrni a sodrony- vagy lemezpáncélt, mindaddig, amíg az íjat körülbelül 20 méternyi távolságról lőtték ki. És ami még fontos a lövési sebessége ebben korszakban az egyik legjobb volt.

51

A középkor másik népszerű távolsági fegyvere a számszeríj volt. Noha nem volt olyan nagy

tetején lévő túske lökésre, különösen a páncél gyenge pontjaira, a fegyverek hátulján lévő horog pedig lovasok beakasztására és húzására szolgált.⁵⁰

Középkori távolható fegyverek

Az íj legtöbb európai lovas lovagok számára nem volt fegyver opció mivel, ha még a korábbi páncélzat használata engedélyezte a kisebb nagyon szabad mozgást, a későbbi lemezpáncélok már túlságosan korlátozták a mozgást ahhoz, hogy lehetséges lenne íjat használni. Az íj hatékony képességeit a csatatéren már a vikingek is sikeresen használták, ami későbbiekben át volt véve lovagok által. De a középkori társadalomba sem volt az íj elsődleges célja a harc, hanem a vadászat.

Erre a csatatéren volt egy külön harci egység – az íjászok.

A legelterjedtebb íj típusa abban korszakban volt az angol hosszú íj. A legkorábbi walesi íjakkól kifejlesztett hosszú íjak

átlagos mérete körülbelül 2 méter volt. Az íj eleje lapos volt, hátulja lekerekített, így „D” alakú keresztmetszetet alkotott. Az íj faanyaga nyír, kőris vagy néha tölgy volt. Az íj markolatát gyakran betekercselték, bandázsolták a jobb fogás érdekében. Az ezekben az íjakban használt nyilak korábbi, széles nyílhegyű vadásznyilakból fejlődtek ki. De viszont a hegyük vékonyabb, tűformájú voltak, ami

20. rajz. Számszeríj.
(<https://www.artic.edu/artworks/116805/crossbow>)

⁵⁰ Jason Gill: Clad In Steel: The Evolution of Plate Armor in Medieval Europe and its Relation to Contemporary Weapons Development, University of Puget Sound, 2016.

⁵¹ Jason Heller, Tom Rosborough, Brandon Vogel, Ian Ruscak, Jonathan Longabucco: Medieval Armor And Armored Combat, Worcester Polytechnic Institute, 2005.

21. rajz. Nehéz számszerij.
 (<https://medievalbritain.com/typ-e/medieval-life/weapons/medieval-crossbow/>)

hatótávolsága, mint a hosszú íjnak, és nem volt olyan nagy a tűzsebessége, a számszerijnek volt néhány előnye, amelyek a népszerűségéhez vezettek. Az egyik az volt, hogy a számszeriját sokkal kevesebb ügyességet igényelt, mint a hosszú íj, és közel sem kellett annyi erő a lövésekhez. A második az volt, hogy közelről a számszerij nagyobb áthatoló képességgel rendelkezik, mint a hosszú íj. A hosszú íj néhány előnye ellenére nem gyakran használták Anglián kívül, és a számszerij volt a népszerű választás a kontinentális Európában. Az íjhoz hasonlóan a számszeriját is használták a középkor előtt, és a normannok hozták Angliába. Az 1300-as évekre a számszerijnek rendszerint volt egy íjteste, amely szarvból, fából és inakból készült. Ezt az anyagot az 1300-as évek közepén néha acélra cserélték, így a számszerij sokkal erősebb lett.

Egy mechanikus eszköz segíti az íjászt az ideg kihúzásában, az úgynevezett átfeszítésben. Ezek egyszerű tekercselési mechanizmusokként indultak, de bonyolultabb fogaskerékes rendszerekké fejlődtek, amelyek sokkal nagyobb vonósúlyt tesznek lehetővé. Míg az

22. rajz. Állványról lőtt löfegyver, 1400 évek.
 (<https://science.howstuffworks.com/innovation/inventions/who-invented-the-first-gun.htm>)

átívelés némileg időigényes lehetett, a katonákat a terepen gyakran nagy, „pavise” néven ismert állópajzsok védték. Miután a zsinórt teljesen visszahúzták, egy diónak nevezett forgó henger mögé, amelyet anyának neveznek, akassza be a tartóelemhez, és így hagyható anélkül, hogy megterhelné az íjász karját. A készlet alatt lévő ravaszt (elsütőkart) meg lehet húzni a nyíl kioldásához. A számszeríjban használt nyilak rövidebbek és könnyebbek is voltak a hosszúíjnál, és általában négyzet keresztmetszetűek voltak a fejüknél. Ezeket a számszeríj nyilakat „csavarnak” nevezték. A számszeríj népszerű fegyver volt az európai kontinensen egészen a megbízható lőfegyverek megjelenéséig.⁵²

Az utolsó távolságról működő fegyver, amit kivételezhetetlenül fontos említeni, azaz lőfegyver, amely puskaport (lőport) használatát igényelt.

A puskapor (lőpor) megjelenése és terjedése az európai térségben épp ebben a korszakban kezdődött. A puskapor eredetileg Kínából származik, ahol már az ősi időkben is használták tüzfegyverekben és pirotechnikai célokra. A puskaport valószínűleg kereskedelmi útvonalakon keresztül terjedt el a középkori Európa területén.⁵³

A pontos időpont és körülmények, amikor a puskapor elérte Európát, nem teljesen egyértelműek, mivel a történelmi források nem mindig pontosak és részletesek ebben az tekintetben. Az első biztos említés a puskaporról az 1240-es évekből származik, amikor egy spanyol szerzetes, Roger Bacon leírta annak összetételét és használatát. Azonban már azelőtt is lehetett ismeretlen formában használni hasonló anyagokat, amelyek robbanékony tulajdonságokkal rendelkeztek.

A lőfegyverek és ágyúk, amelyeket az 1300-as évek végén és 1400-as években kezdtek bevezetni, a lovagok méltó ellenfelei voltak a csatatéren, még inkább, mint a hosszúíj vagy számszeríj. Ezekkel az új fegyverekkel szemben a lovag már nem volt védettebb, mint bármely más

23. rajz. Korai muskétával felszerelt katona (arquebusier).
(<https://www.tfcg.ca/old-occupation-arquebusier>)

⁵² Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

⁵³ Henry Pratap Phillips: The History and Chronology of Gunpowder and Gunpowder Weapons (c.1000 to 1850), Notion Press, 2016.

katona. Míg a nehéz lemezpáncélok bizonyos távolságokból ellenálltak a korai lőfegyvereknek, még a legjobb páncél sem tudta teljesen megvédeni a lovagot a tüzérségi tüztől.⁵⁴

Az 1400-as évek elejéről származó kézi fegyverek a miniatűr ágyúkhöz hasonlítottak. Egy fémcső, általában vas vagy bronz, ül egy tengely tetején. Ezt a tengelyt a kar alá kellett elhelyezni, a lövést pedig forró drót vagy lassú kanóc segítségével hajtották végre.⁵⁵

Az 1400-as évek közepére ezek a kézi fegyverek kisebbek és kompaktabbak lettek, és most a mellkason támaszkodtak, nem pedig a kar alatt. Most egy „szerpentinkar” tartaná a kanócot, és a fegyvert úgy lehetett elsütni, hogy ezt a kart előre mozzgatjuk, meggyújtva a puskaport. Az 1400-as évek vége felé kifejlesztett zár tovább fejlesztette a lőfegyvert, és még könnyebbé tette a lövést. Maga a lőszer öntöttvasból vagy ólomból készült. Ezeknek a fegyvereknek a hatótávolsága majdnem 200 méter volt, de sem a hosszújuk pontosságával, sem a tűzsebességgel nem tudtak versenyezni, mivel a lőfegyverek újra töltése nehézkes volt.

A század végére ez a fegyver rendkívül népszerűvé vált, a hadseregek több száz kézi lövésszel rendelkeztek. A következő évszázadok során a lőfegyverek technológiája tovább fejlődött, és feltalálták a modern lőfegyvereket, például a muskétászerű „arquebus”-t. Ezek a technológiák jelentették a lovag végét.

De még egyszer fontos megjegyezni, hogy az első lőfegyverek nagyon primitívek voltak a mai modern fegyverekhez képest. A töltési és elsütési folyamat lassú és bonyolult volt, és a pontosság is korlátozott volt. Azonban ezek a korai lőfegyverek forradalmasították a hadviselést, és átalakították a harcmodort és a hadviselési stratégiákat.

---

⁵⁴ Clive Ponting: Gunpowder: An Explosive History - from the Alchemists of China to the Battlefields of Europe, Random House, 2011.

⁵⁵ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

2.2. Páncélat.

A középkori páncélat fejlődése számos változást és innovációt hozott a harci viseletek terén.

A középkori lovagi páncél fejlesztése elsősorban római hatásra támaszkodott. A középkor kezdetén a tipikus páncél egy egymásba illeszkedő vasgyűrűkből álló kabát köré épült, amelyet láncingként (sodronyinként) ismertek. Körülbelül 35 000-40 000 gyűrűre volt szükség egy olyan kabát elkészítéséhez, amelynek rövid ujjú és csuklyája is volt. Az leggyakoribb köztük a hauberk volt, egy ingszerű kabát, amelyet a törzs védelmére és a karok korlátozott védelmére terveztek. A láncing jó védelmet nyújtott a vágó ütések ellen, de nem volt olyan hatékony a szúrások ellen.

A „coif” (láncsapka), lehetett a hauberk része, vagy teljesen különálló darab. A hangtompítókat, alapvetően levélkesztyűket kézvédelemre gyártották, és valószínűleg közvetlenül a hauberk ujjához kapcsolódhattak. Ezenkívül a „chausses”-nak nevezett láncnadrág védelmet nyújtott a lábaknak. Egy teljes láncpáncél körülbelül 20 kg-ot is nyomhatott. A sodronypáncélt általában gambesonnak nevezett, kóccal tömött, steppelt kabáttal (bőr vagy szövetanyag) hordták, amely lehetőséget biztosított a címer megjelenítésére, valamint némi extra párnázást nyújtott a lovas számára. Az 1200-as évekre jellemző volt a fém sisakkal ellátott teljes láncpáncélkészlet.⁵⁶

25. rajz. Nasal helm (orr sisak).
(Kelly DeVries, Robert D. Smith:
*Medieval Weapons, An Illustrated
History of Their Impact, ABC-
CLIO, 2007.*)

A kora középkori páncélok a láncingen kívül tartalmaznak valamilyen típusú sisakot is, esetleg egy egyszerű vas koponyakupát vagy esetleg egy bőrbe burkolt, bonyolultabb fémvázat. A XI. és XII. század gyakori sisak típusa egyszerű kúp formájú készlet volt, hosszú kiemelkedéssel, az orrvédő résszel, amely a lovas orrát védte, ebből kapta a normann sisak a „nasal helm” (orr sisak) megnevezést.⁵⁷

Későbbiekben a láncinget bővítettek különféle kiegészítő védelmekkel, például gyűrűkkel és lemezekkel,

24. rajz. Hauberk.
(<https://en.wikipedia.org/wiki/Hauberk>)

⁵⁶ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: *Arms and Armor of Medieval Knights*, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

⁵⁷ Kelly DeVries, Robert D. Smith: *Medieval Weapons, An Illustrated History of Their Impact*, ABC-CLIO, 2007.

amelyeket a láncokhoz rögzítettek. Ezáltal növelték a védelem hatékonyságát a páncélzat bizonyos területein, például a vállakon, a mellkason és a lábakon.

A fegyverzet fejlődésével egyre gyakoribbá váltak a teljes testet fedő páncélzatok, amelyeket a lovagok és a nemesek viseltek. Ezek a testpáncélzatok több elemből álltak, beleértve a sisakot, a mellvértet, a vállpántokat, a karvértet, a lábvédőket és a

26. rajz. Templomos lovag.

(<https://www.livescience.com/knights-templar.html>)

27. rajz. Great helmet – a fazéksisakból vagy csuporsisakból kifejlődött nagy sisak, amely alatt csuklyát és egy basinetnek nevezett kisebb sisakot viseltek.

(https://en.wikipedia.org/wiki/Great_helm)

lábfejtét. Ezek a páncélzatok kifejezetten a lovag harcára és a lovagi tornákra lettek tervezve. A legjobb példaképp erre a fejlődési szintre a keresztések páncélzata, mely magába foglalta teljes láncpáncélzatot, különböző kiegészítő testpáncélt, rájuk jellemző lapos tetejű sisakot (great helmet, 27. rajz.), kereszt mintával díszített pajzsot és fehér felső öltözetet és persze fegyverzet, olyan mit: kard, tör és valami típusú bárd vagy kétkezű kard (melyet hordták a lovakon).⁵⁸

A középkor késői szakaszában megjelentek a lemezvérték, amelyek olyan lapokból álltak, amelyeket rögzítettek és a test körül helyeztek el. Ezek a páncélzatok nagyobb védelmet nyújtottak a lövedékek, íjak és lándzsák ellen.

Fontos megjegyezni, hogy a páncélzat fejlődése folyamatosan változott és fejlődött a középkor során, és nem minden régióban és harcosnál volt azonos szintű páncélzat. A páncélzatok anyaga, stílusa és védelmi képességei változóak voltak az idő függvényében.⁵⁹

A pajzs fontos része volt a páncél védekezési képességeinek a kora középkorban, még mielőtt a komplex lemezruhák felváltották

⁵⁸ Jason Heller, Tom Rosborough, Brandon Vogel, Ian Ruscak, Jonathan Longabucco: Medieval Armor And Armored Combat, Worcester Polytechnic Institute, 2005.

⁵⁹ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

volna a pajzsot, mint hasznos védelem a csatatéren. A pajzs általában a címert jeleníti meg, és védelmet nyújt a távolsági támadásokkal szemben. A kora középkor egyik elterjedt pajzstípusa a vasalótalp alakú pajzs (heater) volt, amelyet alakja miatt sárkánypajzsnak neveztek. A támadások elleni védelem és a támadások elhárításának eszköze mellett a pajzs nagy társadalmi jelentőséggel bírt. A pajzs a státusz és a funkció szimbóluma volt; szégyen volt elhagyni. Ha a harcos meghalt a harcban, a testet a pajzson szállították haza a harcmezőről.

A kora középkori páncélok általában a teljes öltöny részévé fejlődtek. A sodrony szerepet cserélt, hogy kis léptékű védelmet nyújtson a lemezek különösen sérülékeny területei számára. A pajzsot lemezpáncél tette elavulttá, amely a mobilitás feláldozása nélkül biztosította a pajzs védelmét. Lemezpáncélba a lovag szabadon

28. rajz. Itáliai (Milánói) lemezpáncél.
(https://en.wikipedia.org/wiki/Plate_armour)

használhatta

mindkét kezét. Az 1200-as évek közepe egy olyan technológiai forradalom kezdetét jelentette, amely örökre megváltoztatta azt, ahogyan a történelem látta a lovagot.⁶⁰

Már az 1200-as évek elején használatban voltak a megmunkált vaslemezek a hauberk felett, bár a példák szűkössége azt jelzi, hogy ezek még mindig meglehetősen ritkák. A lemezpáncél mell- és hátlapjainak (cuirasses) közvetlen leszármazottja volt a cuirie, amely az 1200-as évek végi szövegekben szerepel. Ez a testvédő valószínűleg tartós bőrből, az úgynevezett cuir-bouilli-ból készült, és innen eredhet a cuirass kifejezés, amelyet később a csomagtartó lemezpáncéljaira adtak. Az 1200-as évek közepén a

29. rajz. Gótikus (Germán) lemezpáncél.
(Helmut Nickel, Stuart W. Pyhrr, Leonid Tarassuk: *The Art of Chivalry: European Arms and Armor from the Metropolitan Museum of Art : an Exhibition*, Metropolitan Museum of Art, 1982)

⁶⁰ Helmut Nickel, Stuart W. Pyhrr, Leonid Tarassuk: *The Art of Chivalry: European Arms and Armor from the Metropolitan Museum of Art : an Exhibition*, Metropolitan Museum of Art, 1982.

könyököket és a térdeket korong alakú lemezekkel egészítették ki.⁶¹

A következő fejlesztés a lemezek „kabátja” volt, amelyet sok kis lemezből építettek fel, amelyeket ruhához vagy bőrruhához rögzítettek. A közönséges védőköpeny egy ilyen védelmet takart volna, így nehéz megállapítani, hogy a korszak illusztrációja alapján használnak-e ilyen védelmet vagy sem, figyelembe véve a láb- és karvédelmet, amelyet egy kabát és sodrony köré szabtak.

A lemezpáncél fejlődése ahhoz vezetett, hogy kialakult két fő gyártási stílusirányzata: az itáliai vagy milánói és a germán vagy gótikus stílusú páncélok. A germán iskola szűk nadrágot használt volna, amely a nemi szerveket takarja. Az itáliai iskola nagyobb valószínűséggel használt hosszabb szoknyát, amely néha egészen a térdig fedte. Ami még jobban különböztette a két irányzatot, az „esztétikai” aspektus, mivel a kinézetre is a germán stílusú lemezpáncélok leginkább perfekcionista képen a két oldal tükrözte egymást, ezért is gótikus volt. A milánói páncélnál pedig gyakran észrevehető bal (védő) oldal erősebb védeje, jobb oldal pedig többnyire szabadabb mozgás érdekében rendelkezett kevesebb páncéllal.⁶²

30. rajz. Gótikus lemezkesztyű.
(Carol Belanger Grafton: *Arms and Armor: A Pictorial Archive from Nineteenth-century Sources*, Courier Corporation, 1995)

31. rajz. Milánói lemezpáncél kesztyűk.
(Helmut Nickel, Stuart W. Pyhrr, Leonid Tarassuk: *The Art of Chivalry: European Arms and Armor from the Metropolitan Museum of Art: an Exhibition*, Metropolitan Museum of Art, 1982)

Egy 1296-ban kiadott páncélosok rendelete tartalmazza a lemezpáncélhoz hasonló felépítésű lemezkesztyűk (kézvédők) leírását. Ugyanebben az időben vezették be a nyak és az áll védőlemezét, az úgynevezett gorget vagy bevort. A lábvédelmet (sabaton) az 1320-as években vezették be, amelyek csuklós lemezből álltak a sodronycipőkön, felépítésükben hasonlóak a lemezek bevonatához. A karok lemezes védelme hamarosan az alsó lábszár és a lábfej hasonló védelme után következett, és magukban foglalták a

⁶¹ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: *Arms and Armor of Medieval Knights*, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

⁶² Helmut Nickel, Stuart W. Pyhrr, Leonid Tarassuk: *The Art of Chivalry: European Arms and Armor from the Metropolitan Museum of Art: an Exhibition*, Metropolitan Museum of Art, 1982.

vambraces, valamint a vállvédők, az úgynevezett pauldronok. Később a pauldron kifejezés magában foglalja a karvédelem legfelső részét, valamint a vállvédelmet.⁶³

A XIV. század közepére számos utalás létezik az itáliai páncélkészítőkre, konkrétan Lombardia és Milánó páncélzatára. Számos páncélkovács volt szerte Észak-Olaszországban, amely páncélokot exportált Európába. Az olasz páncélok exportja a XVI. századig tartott. A páncélt még az egyes országokban is eltérő stílusban készítették el (leginkább abba a stílusba, amely országba exportálták). A XV. században még említést tesznek az itáliai fegyvermesterekről is, amelyek germán típusú páncélt készítettek, és azt exportálták. Az a tendencia, hogy a páncél alkotója azonosító jelekkel jelölje meg a páncélt, hogy mindenki, aki látta a páncélt, tudja, hogy ő készítette. Ez a tendencia ezután is folytatódott, lehetővé téve azt, hogy könnyebben azonosítható, honnan származnak a páncélok.⁶⁴

Ez a germán mesterekre is egyaránt jellemző volt, hogy a középkori Európa szerte az a helyzet látható, hogy akár itáliai lovagok germán gótikus páncélban csatába mentek és fordítva. Lovag számára nem volt fontos számukra, hogy pont melyik kultúrának a páncélját hordja, hanem az volt fontos, hogy milyen kultúráért harcol ebben a páncélban.⁶⁵

A germán páncélkovácsok néhány évtizeddel lemaradtak olasz társaiktól a teljes és egyedi páncélzat kifejlesztésében. Szinte bizonyosan az olasz importált páncélok voltak azok, amelyek befolyásolták a germán páncélkészítőket, hogy rivális stílust alkossanak. Valójában a kesztyűk és a lábszárak fejlődése az évszázad elején meglehetősen hasonló volt mind a germán, mind az itáliai fegyvertárban. A germán iskola itáliai stílustól való eltérésének fő jele a mellvért inkább dobozzerű kinézete, és gyakran függőlegesen vagy sugárirányban hornyolt. Az itáliai törzsvédelemben elterjedt összekötő bőroket általában egyszerű deréköv váltotta fel. A törzs védelmének dobozzerű jellemzői később az 1400-as években hanyatlottak, és az egyik elválasztó elem a mellvért markáns függőleges gerince lett. Az 1400-as évek végére a stílus még hangsúlyosabbá vált, és a páncélzat minden részén a karsú formákra és a nagy mennyiségű hornyolásra helyezték a hangsúlyt. Volt egy lándzsatámasza is, amely a mellvérthez volt szegecselve, nem tűzve. A nyílások körüli szegélyeket vagy kifelé fordították, vagy további fémcsíkokkal erősítették meg. A nyakon is volt egy stopborda. A kard és a tőr számára rendszerint két-két karikát szegecseltek a kard mindkét oldalára. A kastenburstnak nevezett formatervezést leggyakrabban a század második feléig használták. 1430-ban egy darabos

---

⁶³ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

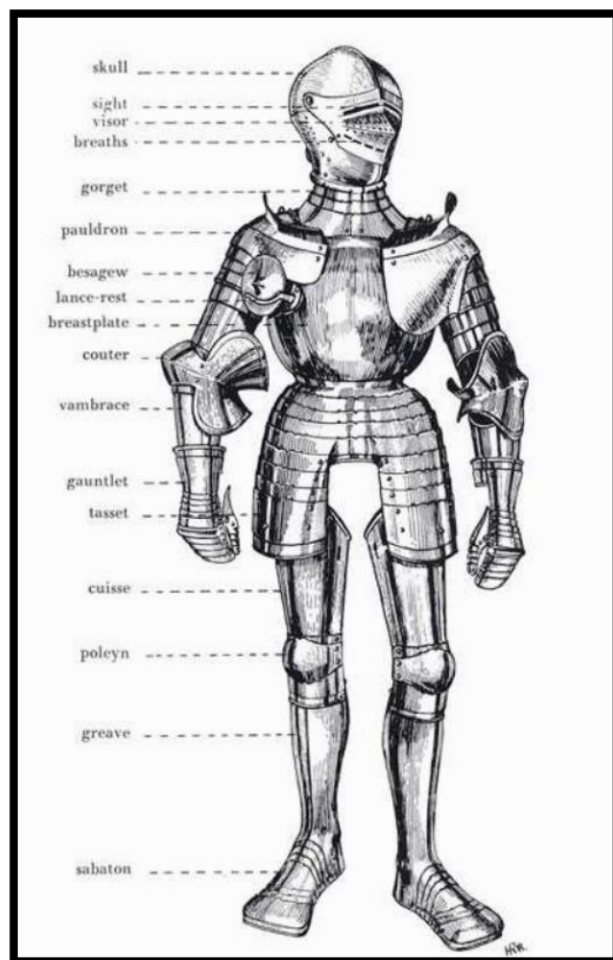
⁶⁴ Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.

⁶⁵ Jason Heller, Tom Rosborough, Brandon Vogel, Ian Ruscak, Jonathan Longabucco: Medieval Armor And Armored Combat, Worcester Polytechnic Institute, 2005.

hátlapot adtak hozzá, és az itáliai mintához hasonlóan a mellvértre erősítették. 1450 után derékszíj váltotta fel a zsanérokat és az oldalcsatokat.

Sokat lehetne mesélni a különbségekről, de viszont egy fontos aspektus, ami minden egyes lemezpáncélra vonatkozik ebben a korszakban, hogy mindegyik felépítése egyformán bonyolult, mégpedig annyira, hogy felvétele pillanatában szükség volt a mesterek segítségére, mivel egyedül a lovagnak egyszerűen lehetetlen azt magának felvenni. A mell- és hátlemezek alatt a karzati dzseki (doublet) nevezett ruhadarabot viselték; az ujjak a vambrace alatt a kesztyű széléig nyúlnak. Gyapjútömést kellett viselni a tárcsák, cuiss és tasset alatt. Ezeknek a textíliáknak kötőelemei vannak a páncél kritikus pontjainak rögzítéséhez. És ez még csak a fele az egész listának, ebből érthető lehet, hogy mennyire is ügyes lehet maga a lovas, a páncél egyes részeihez nem igazán tudott hozzáférni segítség nélkül.⁶⁶

Amit még fontos említeni, hogy egy teljes páncélnak jelentős súlya volt, ezért fontos volt lovas számára a tiszta fizikai erő, amely lehetővé teszi a páncél hordozását, abban való „szabad” mozgást és persze a fegyver használatát, amely ugyan sem volt túl könnyű. Ezért mindegy, hogy milyen stílusú páncélzatot hordott a lovas, elsődleges célja a mindennapi gyakorlatnak a fizikai erő építése és fenntartása, azután pedig a készségek tanulása és fejlesztése volt.

32. rajz. Páncél felépítése.
(Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: *Arms and Armor of Medieval Knights*, Worcester Polytechnic Institute, 2008.)

⁶⁶ Jason Heller, Tom Rosborough, Brandon Vogel, Ian Ruscak, Jonathan Longabucco: *Medieval Armor And Armored Combat*, Worcester Polytechnic Institute, 2005.

III. fejezet.

A lovagok hanyatlása és annak okai.

A lovagok hanyatlásának bemutatása nem igazán tartozik a munka céljához, viszont a befejezett gondolat összeállításának érdekében fontos egy kis áttekintés erejéig erre a kérdésre is kitérni.

A lovagság, mint hadi és kulturális jelenség hanyatlásának számos oka volt, amelyek hosszú időszak folyamán alakultak ki.

Ami a taktikai jelentőségüket illeti, lovagok hanyatlása XVI. században kezdődött, mint a harci taktika végső harci erejét. A XIV. század első éveiben látni kezdünk néhány példát arra, hogy a lovagokat földi csapatok (gyalogság) győzzék le. Néhány példa: a flamand pikások, az angol íjászok és a svájci gyalogság. Ez volt a katalizátora a lovagok számának csökkenésének. Az a kép, hogy a páncélos lovasok dominálnak a harctéren, a XV. század lejárta után már nem volt valóság. A XVI. század első felében a lovagoknak még nagy jelentőségük volt, de ez lassan megváltozott. Legjobb példakép erre a folyamatra a százéves háború, mivel az felölel szó szerint egy egész évszázadot és kitűnően bemutatja a lovas lovagok fontosságának változását a csataterén.

A százéves háború során a lovagok szerepe lassan változott. A tüzfegyverek térnyerése és a taktikai fejlődés eredményeként a nehézlovasság hatékonysága csökkent. Az íjászok és a löfegyverek egyre nagyobb szerepet kaptak a csatákban, és a páncélozott lovagok sebezhetőbbé váltak az új fegyverzet előtt, még a legnehezebb páncélok sem bírtak sérülés nélkül ellenállni a lőpor erejének, főleg a közeli összecsapásban.

A középkor végén és a kora újkori időszakban a harcmodor alapvető változásokon ment keresztül. Az új fegyverek, például a tömeges tüzfegyverek megjelenése, mint muskéták és ágyúk, hatékonyabbá tették a lövészállásokat és a tömeges gyalogságot, míg a lovagok nehéz páncélzata és lándzsái kevésbé voltak hatékonyak ezek ellen, ezért a lovagi felszerelés és lovaglási technikák elveszítették jelentőségüket. A hadviselésben a lovas lovagság helyét kezdték átvenni a gyalogosok és a tüzérség. Az új harci módszerekkel szemben a lovagok támadási stratégiái és lovaglási technikái elveszítették hatékonyságukat.

Emellett a százéves háború alatt a gyalogság szerepe is megnőtt. A híres angol hosszúíjászok például híresen hatékonyak voltak a lovagokkal szemben, nagy távolságból óriási pusztítást tudtak végezni az ellenséges lovasságban, még az erősen páncélozottban is. Ez a taktika megváltoztatta a harcmező dinamikáját, és a lovagoknak új módszereket kellett találniuk a gyalogság elleni harcban.

A százéves háború későbbi szakaszaiban, különösen a XV. században, a lovagok fokozatosan elvesztették korábbi dominanciájukat a csatamezőn. A hadviselés módszerei és a hadsereg szerkezete átalakult, és a hivatásos zsoldosok és az állami hadsereg tagjai egyre fontosabb szerepet kaptak a harcban. A hadviselés technikai fejlődése és az új taktikák bevezetése a középkori lovagiasságot és a nehézlovasság szerepét visszaszorította.

Azonban a százéves háború ideje alatt a lovagok továbbra is a társadalom felső rétegéhez tartoztak, mivel a többségük még mindig nemesi ranggal rendelkeztek, és a lovagi kultúra és hagyományok is tovább éltek. A lovagi turnék és tornák még mindig népszerűek voltak, mivel a látványosságát és az élményt, amit tudott adni az egyszerű népnek senki nem tudott ellenezni és a lovagiasság és a becsület értékeit továbbra is tisztelték és gyakorolták.

Ebből az a nézet kialakulhat, hogy a lovagság semmi képen sem tudott volna megmaradni mostanáig, mint rendkívül látványos és érdekes társadalmi réteg. Viszont az egyértelmű, hogy lovagok hanyatlása hadi szempontból megtörtént volna előbb vagy utóbb, de viszont a kulturális hatása a társadalomra a lovagok hírnevét mindmáig megőrizte úgy a folklórban, mint az irodalomban.

Az egyik ilyen tényező a lovagi kultúra romantikus és hősi képe, amely továbbra is népszerű volt az irodalomban, művészetben és néphitben. Az irodalmi művek, mint például az Arthur király legendái és egyéb lovagi regények, továbbra is népszerűek voltak, és ápolni tudták a lovagokra vonatkozó idealizált képet.

Bár a lovagok elveszítették társadalmi és politikai hatalmukat, még mindig megtartották bizonyos társadalmi presztízsüket. A lovagság továbbra is szimbolikus szerepet töltött be, és az arisztokrácia részét képezte. A lovagi címek és a családi címerek viselése bizonyos kiváltságokkal és megbecsüléssel járt.

Az új típusú lovagrendek, mint például a Lovagrendek Temploma, a Johannita Lovagrend vagy a Német Lovagrend, továbbra is jelen voltak az európai társadalomban. Ezek a rendek gyakran vallási, katonai és jótékonyági tevékenységet folytattak, és a lovagok egyfajta közösségét képviselték.

A lovagrendek gyakran összpontosítottak keresztény missziókra és humanitárius tevékenységekre. Például a Johannita Lovagrend betegápoló és katasztrófa-segítő szolgálatai ismertek voltak, és ezeket a tevékenységeket a mai napig folytatják. Emellett néhány lovagrend továbbra is fenntartja hagyományos rituáléit és ceremóniáit, és tevékenységeikben őrizik a lovagok eszményeit.

Az egyes lovagrendek ma is léteznek, de a szerepük és tevékenységük jellege változó lehet. Míg néhányan fennmaradtak a hagyományos struktúrában, mások átalakultak és modernizálták tevékenységeiket a kihívásokhoz és az idők változásához igazodva.

De viszont ezek a tényezők nem voltak képesek teljes mértékben megfordítani a lovagok hanyatlását. Az általános társadalmi, gazdasági és technológiai változások hatására a lovagok helyzete és szerepe fokozatosan átalakult az európai történelem során. Vagyis az mondható, hogy a lovagság nem tűnt el, hanem bizonyos tényezők hatására kénytelen volt változni, hogy megfeleljen a fejlődés menetének.

A feudalizmus hanyatlásával és a modern állami struktúrák kialakulásával a lovagok társadalmi és gazdasági alapjai is megrendültek. Az iparosodás és a kereskedelem fejlődése a városokban új

gazdasági lehetőségeket teremtett, amelyekre a lovagok kevésbé voltak felkészülve. Ezen kívül az agrártermelés technológiai fejlődése miatt a földesúri rendszer is változásokon ment keresztül, ami a lovagok társadalmi státuszának csökkenését eredményezte.

A lovagok hanyatlása jelentős hatást gyakorolt a társadalmi struktúrára. A középkori társadalom hierarchikus szerkezetének felbomlása és az egyenlőség elveinek előtérbe kerülése a lovagságot is érintette. Az abszolutista államok kialakulása során az uralkodók erősítették hatalmukat és gyengítették a független lovagok pozícióit. Ezen kívül a humanizmus és a reneszánsz ideológiái kétségbe vonták a lovagok tradicionális értékeit és eszméit, ami tovább csökkentette presztízsüket.

Az európai népesség növekedése és a városok fejlődése a lovagok hatalmát és befolyását is csonkította. A nemesi osztály (arisztokrácia) és a parasztság közötti rétegek kialakulása, valamint a városi polgárság feljövetele a hagyományos lovagi rendszer helyett új társadalmi csoportokat hozott létre. Az nemesi hatalmának csökkenése lehetővé tette a középrétegek, mint például a polgárság és a parasztság, felemelkedését. Az új gazdasági lehetőségek és a városiasodás erősödése révén a társadalmi mobilitás növekedett, és az emberek többféle foglalkozást és státuszt választhattak. Viszont ezáltal a lovagok felszerelése és fegyverzete is kiemelkedően drága lett, mivel kovácsmesterek már leginkább már célokra irányították a fémek használatát. A nehéz páncélzat, a ló ellátása és a fegyverek fenntartása jelentős anyagi terhet jelentett a lovagok számára. Ahogy a gazdasági változások bekövetkeztek és a lovagok jövedelmi forrásai csökkentek, sokuk már nem tudta fenntartani ezt a költséges életmódot.

Fontos megjegyezni, hogy ezek az okok nem egységesen érvényesültek mindenhol, és időben és területileg is eltérően hatottak (mint például Japánban jóval később kezdődött a samurájok hanyatlása és társadalmi rendszer változása). A lovagok hanyatlása nem azt jelenti, hogy teljesen eltűntek, hanem hogy hatalmuk és jelentőségük csökkent a középkor vége felé és az azt követő időszakokban. Mint például manapság lovagrendek elsősorban történelmi és vallási jelentőséggel bírnak, és sokan részt vesznek a turisztikai tevékenységekben, múzeumokban és oktatási programokban, hogy megőrizték a lovagok kultúráját és örökségét.

A modernizált lovagrendek viszont a hagyományos lovagrendek örökségét és értékeit viszik tovább, miközben alkalmazkodnak a modern társadalmi és jogi környezethez. Ezek a lovagrendek gyakran vallási, kulturális vagy jótékonyági célokat szolgálnak, és tagjaikat szerte a világon fogadják.

Például a Szent Lázár Lovagrend egy olyan modernizált lovagrend, amely a Johannita Lovagrend hagyományait követi. Az eredeti lovagrend a középkorban alakult ki a jeruzsálemi keresztes háborúk idején, és ma a Szent Lázár Lovagrend folytatja a humanitárius és betegápoló tevékenységeket, különösen a betegségekkel és sérülésekkel kapcsolatos területeken.

Egy másik példa a Vitézi Rend, amely Magyarországon alakult ki. Ez a modernizált lovagrend a hagyományos magyar lovagság kultúrához és történelmi örökséghez kapcsolódik. A Vitézi Rend kulturális és szociális célokat szolgál, és tagsága középpontjában a hagyományok, a szolgálat és a nemzeti identitás áll.

Még egy ilyen rend a Sárkány Lovagrend (Order of the Dragon) egy híres történelmi lovagrend, amely a XIV. században alakult. A rend nevét IV. Zsigmond (Sigismund) német-római császárról kapta, aki alapította és maga is a rend tagja volt.

A Sárkány Lovagrend célja az európai keresztény monarchiák védelme és a pogány erők elleni harc volt. Az eredeti tagok között voltak királyok, nemesek és más fontos személyiségek, akik hűséget fogadtak a rendnek és részt vettek a lovagi tornákon és hadjáratokon.

Még érdemes említeni Szent György Rendet (Order of Saint George) tekintélyes és történelmi lovagrendet. Gazdag történelme van, és az idők során számos országhoz és szervezethez kapcsolták. Fontos megjegyezni, hogy több Szent György Rend létezik, viszont a legelső alapított szervezet az a magyar Szent György Rend: Ezt a rendet 1326-ban alapította I. Károly magyar király. Katonai lovagrend volt, és szorosan kötődött a Magyar Királysághoz. Célja a királyság védelme és a lovagiasság eszméinek támogatása volt.

Érdemes megjegyezni, hogy ezek a példák csak töredékét képviselik a történelem során létező Szent György-rendeknek. Minden rendnek megvannak a maga sajátos kritériumai, tagsági struktúrája és céljai. A Szent György-rend konkrét részletei és jelentősége a kontextustól és az adott rendtől függően változhat.

Sok modernizált lovagrendnek vannak nemzetközi tagsági hálózatai, és részt vesznek nemzetközi konferenciákon, találkozókön és eseményeken. Ezen kívül számos lovagrend jelen van egyes országokban, ahol helyi közösségek, kulturális intézmények és jótékonyági projektek révén tevékenykednek. Attól függetlenül a modernizált lovagrendek és hagyományos lovagrendek jogállása és elismerése országonként változhat. Míg néhány országban hivatalosan elismerik és támogatják a lovagrendek tevékenységét, másutt ezek inkább kulturális vagy társadalmi szervezetek lehetnek, amelyek működése függ a tagok és a támogatók önkéntes részvételétől.

Összességében a középkor idején a lovagok a harci képességeikkel és lovagi eszményeikkel nagy hatást gyakoroltak a hadviselésre, valamint a korszak társadalom életére és fejlődésére. Habár a harcmodor és a taktikák változtak, a lovagiasság és a lovagok hősiessége továbbra is elismert és tisztelt értékek még mai napig is.

Összegzés

Összefoglalva, a lovagok hanyatlása messzemenő következményekkel járt a középkori Európában. Gazdasági, politikai, technológiai és kulturális tényezők hozzájárultak hanyatlásukhoz, ami változásokhoz vezetett a társadalmi szerkezetben, a hadviselésben és a hatalom dinamikájában. A központosított hatalom térnyerése, a gazdasági rendszerek változása és a haditechnika fejlődése csökkentette a lovagok befolyását és jelentőségét. Kulturális örökségük és a lovagiasság romantikus képe azonban továbbra is rabul ejti a képzeletet, és maradandó hatást hagyott az irodalomban, a művészetben és a populáris kultúrában. A lovagok hanyatlása jelentős átalakulást jelentett a középkori társadalomban, alakítva az európai történelem menetét.

Ezenkívül a lovagok hanyatlása megnyitotta az utat a társadalmi változások és új hatalmi struktúrák megjelenése előtt. A lovagok tekintélyének csökkenésével a központosított monarchiák egyre nagyobb ellenőrzést és befolyást szereztek. Ez a hatalom megszilárdulásához vezetett a királyok kezében és erősebb állami intézmények létrehozásához. A lovagok hanyatlása szintén hozzájárult a városi központok felemelkedéséhez és a kereskedői osztály növekvő befolyásához.

Lovagok hanyatlása változásokat hozott a hadviselésben és a katonai stratégiákban. A puszkapor megjelenése és a tüzérség előrehaladása a hagyományos lovagi hadviselést kevésbé hatékonyan és kivitelezhetetlenné tette. A kiképzett katonákból álló hivatásos, állandó hadseregek a konfliktusokban hangsúlyosabbá váltak, felváltva a hűbéresek és lovagok által felállított feudális rendszert.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni a lovagok hanyatlásának kulturális hatását. A lovagiasság eszméi és a romantikus lovagkép továbbra is visszhangot kapott a kollektív képzeletben, befolyásolva az irodalmat, a művészetet és a populáris kultúrát. A lovagok a becsület, a bátorság és a nemesség szimbólumaivá váltak, megtestesítve azokat az erényeket, amelyeket sokan utánozni akartak.

Ezenkívül a lovagok hanyatlása mélyreható következményekkel járt a feudalizmus fogalmára és a középkori társadalom hierarchikus rendjére. A lovagok befolyásának gyengülésével a feudális rendszert meghatározó merev társadalmi struktúra erodálni kezdett. Gazdasági és politikai erejük hanyatlása nagyobb társadalmi mobilitást és új társadalmi osztályok kialakulását tette lehetővé.

A lovagok hanyatlása változást hozott a hadviselés megítélésében és szerepében is. Ahogy a hangsúly az egyéni lovagi harcról a nagyobb, szervezett hadseregekre helyeződött át, a hadviselés stratégiaibb lett, és kevésbé függött a személyes bátorságtól. Ez a katonai taktikaváltás és a hivatásos hadseregek felemelkedése alapozta meg a későbbi évszázadokban kialakult modern katonai rendszereket.

Ezenkívül a lovagok hanyatlása egybeesett olyan szélesebb történelmi fejleményekkel, mint a reneszánsz és a felfedezés kora. Az európai történelem ezen átalakuló időszakai olyan új ötleteket, felfedezéseket és kulturális változásokat hoztak, amelyek tovább marginalizálták a lovagok hagyományos társadalmi szerepét.

Fontos azonban megjegyezni, hogy miközben a lovagság intézménye hanyatláson ment keresztül, a lovagi szellem és a lovagokhoz kapcsolódó eszmék továbbra is inspirálták és befolyásolták a társadalmat. Az irodalomban, a művészetben és a populáris kultúrában megmaradt a lovag romantizált képe, mint nemes, tiszteletreméltó és bátor alak, maradandó örökséget hagyva, amely továbbra is rabul ejti a képzeletet.

Összefoglalva, a lovagok hanyatlása összetett és sokrétű folyamat volt, messzemenő következményekkel, amelyet gazdasági, politikai, technológiai és kulturális tényezők befolyásoltak. Jelentős változást jelentett a társadalmi, gazdasági és katonai dinamikában, hozzájárulva a középkori Európa átalakulásához. A lovagok maradandó kulturális hagyatéka és ikonikus arculata azonban biztosítja, hogy a történelemre és a kollektív képzeletre gyakorolt hatásukat nem szabad figyelmen kívül hagyni. A lovagok kulturális hagyatéka, valamint a lovagiasságról alkotott tartós képük azonban kitörölhetetlen nyomot hagyott a történelemben, és ma is lenyűgöz és csodálatot kelt.

Висновки

Підсумовуючи, занепад лицарства мав далекосяжні наслідки в середньовічній Європі. Економічні, політичні, технологічні та культурні фактори сприяли їхньому занепаду, що призвело до змін у соціальній структурі, війні та динаміці влади. Зростання централізованої влади, зміни в економічних системах і розвиток військової техніки зменшили вплив і значення лицарів. Проте їхня культурна спадщина та романтичний образ лицарства продовжують захоплювати уяву та залишили незабутнє враження в літературі, мистецтві та масовій культурі. Занепад лицарства ознаменував серйозну трансформацію в середньовічному суспільстві, сформувавши хід європейської історії.

Крім того, занепад лицарства проклав шлях до соціальних змін і появи нових структур влади. У міру падіння авторитету лицарів централізовані монархії отримували дедалі більше контролю та впливу. Це призвело до зміцнення влади в руках королів і створення міцніших державних інститутів. Занепад лицарства також сприяв піднесенню міських центрів і посиленню впливу купецтва.

Крім того, занепад лицарів спричинив зміни у війні та військовій стратегії. Поява пороху та розвиток артилерії зробили традиційну лицарську війну менш ефективною та непрактичною. Професійні постійні армії навчених солдатів стали більш помітними в конфліктах, замінивши феодальну систему, встановлену лицарями.

Не можна нехтувати культурним впливом занепаду лицарів. Ідеали лицарства та романтичний образ лицарства продовжували звучати в колективній уяві, впливаючи на літературу, мистецтво та масову культуру. Лицарі стали символами честі, мужності та благородства, втілюючи чесноти, які багато хто прагнув наслідувати.

Крім того, занепад лицарства мав глибокі наслідки для концепції феодалізму та ієрархічного порядку середньовічного суспільства. У міру ослаблення впливу лицарів жорстка соціальна структура, що визначала феодальну систему, почала розмиватися. Падіння їх економічної та політичної могутності уможливило більшу соціальну мобільність і формування нових соціальних класів.

Занепад лицарства приніс зміни у сприйнятті та ролі війни. У міру переміщення акценту з індивідуальних лицарських боїв на більші організовані армії, війна стала більш стратегічною та менш залежною від особистої хоробрості. Ця зміна у військовій тактиці та поява професійних армій заклали основу для сучасних військових систем, які виникли в наступні століття.

Крім того, занепад лицарів збігся з більш широкими історичними подіями, такими як Відродження та епоха Великих географічних відкриттів. Ці трансформаційні періоди в

європейській історії принесли нові ідеї, відкриття та культурні зміни, які ще більше маргіналізували традиційну соціальну роль лицарів.

Однак важливо зазначити, що в той час як інститут лицарства був у занепаді, дух лицарства та ідеали, пов'язані з лицарством, продовжували надихати та впливати на суспільство. Романтизований образ лицаря як шляхетної, почесної та відважної постаті зберігся в літературі, мистецтві та масовій культурі, залишивши тривалий спадок, який продовжує захоплювати увагу.

Таким чином, занепад лицарів був складним і багатогранним процесом із далекосяжними наслідками, на який впливали економічні, політичні, технологічні та культурні фактори. Це ознаменувало значну зміну соціальної, економічної та військової динаміки, сприяючи трансформації середньовічної Європи. Однак незмінна культурна спадщина та культовий імідж Лицарів гарантує, що їх вплив на історію та колективну увагу не можна ігнорувати. Проте культурна спадщина лицарів і їхній незмінний образ лицарства залишили незгладимий слід в історії та продовжують захоплювати та викликати захоплення сьогодні.

Felhasznált irodalom:

1. Ямпольська Т.В.: Воїни XIV-XVII століття, Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2016.
2. Brigitte Coppin: A lovagok élete, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2008.
3. Carol Belanger Grafton: Arms and Armor: A Pictorial Archive from Nineteenth-century Sources, Courier Corporation, 1995.
4. Clayton E., DeVolder E., Fyles J.J., Hayden J.E.H.: Arms and Armor of Medieval Knights, Worcester Polytechnic Institute, 2008.
5. Clive Ponting: Gunpowder: An Explosive History - from the Alchemists of China to the Battlefields of Europe, Random House, 2011.
6. Conrad Totman: History of Japan: Second Edition, Blackwell Publishing, Oxford, 2005.
7. David Murphy: Condottiere 1300-1500: Infamous Medieval Mercenaries, Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2021.
8. Georg Ostrogorsky: A Bizánci Állam Története, Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
9. Georges Duby: Franciaország története I.: A kezdetektől a Bourbon-restaurációig, Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
10. Helmut Nickel, Stuart W. Pyhrr, Leonid Tarassuk: The Art of Chivalry: European Arms and Armor from the Metropolitan Museum of Art : an Exhibition, Metropolitan Museum of Art, 1982.
11. Henry Pratap Phillips: The History and Chronology of Gunpowder and Gunpowder Weapons (c.1000 to 1850), Notion Press, 2016.
12. Jack Waddell, Brent Palermo: Medieval Arms, Armor, And Tactics, Worcester Polytechnic Institute, 2002.
13. Jason Gill: Clad In Steel: The Evolution of Plate Armor in Medieval Europe and its Relation to Contemporary Weapons Development, University of Puget Sound, 2016.
14. Jason Heller, Tom Rosborough, Brandon Vogel, Ian Ruscak, Jonathan Longabucco: Medieval Armor And Armored Combat, Worcester Polytechnic Institute, 2005.
15. Kelly DeVries, Robert D. Smith: Medieval Military Technology: Second edition, University of Toronto Press, 2012.
16. Kelly DeVries, Robert D. Smith: Medieval Weapons, An Illustrated History of Their Impact, ABC-CLIO, 2007.
17. Nicolas Morton: The Medieval Military Orders 1120-1314, Pearson Education Limited, 2013.
18. Peter Jackson: The Mongols and the West: 1221-1410, Routledge, 2018.
19. Philip Dixon: Lovagok és várak, Graph-Art kiadó, 2008.
20. R. Ewart Oakeshott: The Archaeology of Weapons: Arms and Armor from Prehistory to the Age of Chivalry, Courier Corporation, 1996.

21. Rachel Firth: Lovagok és fegyverzetük, Mérték kiadó, 2007.
22. Rolf Strootman, Floris van den Eijnde, Roy van Wijk: Empires of the Sea: Maritime Power Networks in World History, Brill, Boston, 2020.
23. Sean M. Klimmek: Heavy Metal in Medieval Europe, University Of Massachusetts Amherst, 2022.
24. Somogyi Győző: Az Árpádok Hadserege 896-1301, Zrínyi Kiadó, 2017.
25. Stuart W. Pyhrr: Of Arms and Men: Arms and Armor at the Metropolitan 1912-2012, Metropolitan Museum of Art, New York, 2012.
26. Szacsy Mihály, Pálinkás Gábor: Történelmi, európai, katonai és népi sportok, Sárkányos Lovagrend kiadó.
27. Kész Barnabás: Рыцари Иллюстративный атлас. Издательский дом «Фактор», Харьков, 80 p., 2013. ISBN 978-966-180-372-4.